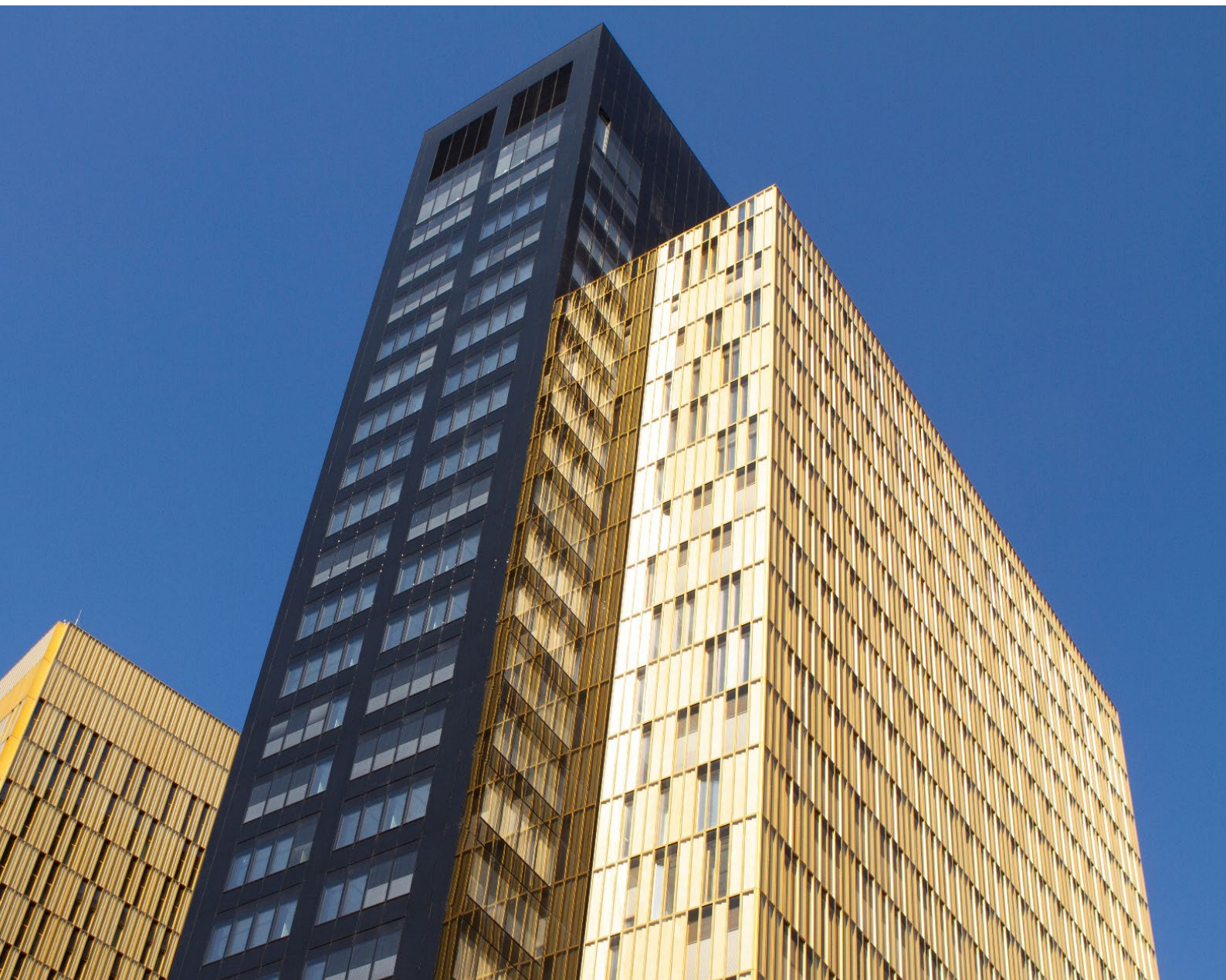

Tematiskt faktablad

Skadeståndstalan för överträdelser av de
konkurrensrättsliga bestämmelserna i
direktiv 2014/104/EU ("*Private enforcement*")

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
FÖRTECKNING ÖVER RELEVANTA RÄTTSAKTER	6
I. TILLÄMPNINGSSOMRÅDE FÖR DIREKTIV 2014/104.....	7
1. Materiellt tillämpningsområde.....	7
2. Tidsmässigt tillämpningsområde.....	13
2.1. Direktivets materiella bestämmelser.....	13
2.1.1. Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan.....	13
2.1.2. Bestämmelser i vilka det fastställs en icke motbevisbar presumtion för att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten.....	17
2.1.3. Bestämmelser i vilka det fastställs en motbevisbar presumtion för att det föreligger en skada till följd av en kartell.....	18
2.2. Direktivets icke-materiella bestämmelser	19
2.2.1. Bestämmelser som syftar till att ge de nationella domstolarna möjlighet att förelägga om utlämnande av bevis	19
2.2.2. Bestämmelser som reglerar beräkningen av skadan.....	22
2.3. Tidsmässig tillämpning av de bestämmelser i direktivet som bekräftar befintlig rättspraxis.....	23
II. ENHETER SOM ÄR SKADESTÅNDSSKYLDIGA	24
III. UTLÄMNANDE AV BEVIS I NATIONELLA FÖRFARANDEN	28
1. Föreläggande om utlämnande av bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över.....	28
2. Föreläggande om utlämnande av bevis när ett förfarande pågår vid kommissionen	30
3. Skyldighet för den som begär ett föreläggande att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket.....	33
4. Begränsning av utlämnandet av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt: förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor	35
IV. UPPSKATTNING AV SKADAN	37
V. PRESKRIPTIONSREGLER	39
VI. VILLKOR FÖR ATT UTÖVA RÄTTEN ATT BEGÄRA ERSÄTTNING VID NATIONELL DOMSTOL – IAKTTAGANDE AV LIKVÄRDIGHETSPRINCIPEN OCH EFFEKTIVITETSPRINCIPEN	46

Förord

För att säkerställa den fulla verkan av artiklarna 101 och 102 FEUF, och särskilt den ändamålsenliga verkan av de förbud som föreskrivs i dessa artiklar, fastslog EU-domstolen i två domar som meddelades 2001¹ respektive 2006² att varje fysisk eller juridisk person som har lidit skada som orsakats av en överträdelse av dessa bestämmelser har rätt till full ersättning. I senare praxis har domstolen preciserat och finslipat rekvisiten för denna rätt till ersättning.

Eftersom de nationella domstolarna är behöriga att pröva begäranden om ersättning för skada som orsakats av överträdelser av unionens konkurrensrätt, ankommer det i enlighet med principen om processrättslig autonomi på varje medlemsstat att i sin rättsordning fastställa villkoren för utövande av rätten att begära ersättning. Eftersom denna autonomi emellertid begränsas av vad som följer av principerna om likvärdighet och effektivitet, har domstolen även fastställt minimikrav i detta avseende.

Med stöd av denna praxis från domstolen bekräftas i direktiv 2014/104,³ för det första, rätten till full ersättning för skada som orsakats av en överträdelse av unionens konkurrensrätt och utsträcks, för det andra, denna rättighet till överträdelser av nationell konkurrensrätt när denna tillämpas i enlighet med artikel 3.1 i förordning nr 1/2003.⁴

På det processuella planet föreskrivs i direktiv 2014/104 ett visst antal regler som syftar till att harmonisera villkoren för utövande av rätten till ersättning vid nationella domstolar. Flera av direktivets bestämmelser syftar dessutom till att fastställa förhållandet mellan talan om skadestånd för skada som orsakats av överträdelser av konkurrensreglerna (*private enforcement*) och Europeiska kommissionens och de nationella konkurrensmyndigheternas offentliga tillämpning av dessa regler (*public enforcement*).

I direktiv 2014/104 föreskrivs slutligen bestämmelser om tillämpningen i tiden av direktivets artiklar.

I det här faktabladet skildras domstolens praxis avseende tolkningen av bestämmelserna i direktiv 2014/104 och presenteras dessutom domen Skanska Industrial Solutions m.fl.⁵ och domen Sumal,⁶ vilka innehåller viktiga preciseringar vad gäller identifieringen av den betalningsansvarige vid en talan om ersättning för skada

¹ Dom av den 20 september 2001, Courage och Crehan (C-453/99, [EUC:2001:465](#)).

² Dom av den 13 juli 2006, Manfredi m.fl. (C-295/04–C-298/04, [EU:C:2006:461](#)).

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (EGT L 349, 2014, s. 1).

⁴ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget (EGT L 1, 2003, s. 1).

⁵ Dom av den 14 mars 2019, Skanska Industrial Solutions m.fl. (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)).

⁶ Dom av den 6 oktober 2021, Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#)).

som orsakats av överträdelser av unionens konkurrensrätt. Även om det i dessa domar fastställs vilka enheter som är skadeståndsskyldiga enligt primärrätten, är de tillhandahållna preciseringarna också av grundläggande betydelse avseende skadeståndstalan som omfattas av direktiv 2014/104.

I det här faktabladet beskrivs däremot inte den rättspraxis som gällde innan direktiv 2014/104 trädde i kraft och som i allt väsentligt bekräftas i direktivet. Faktabladet täcker inte heller den rättspraxis som avser frågor om tolkningen av behörighetsreglerna och reglerna om fastställande av den ort där skadan uppkom,⁷ vilka ingår i förordningarna nr 44/2001⁸ och nr 1215/2012.⁹

Faktabladet täcker rättspraxis till den 1 mars 2026.

⁷ Dom av den 21 maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, [EU:C:2015:335](#)), dom av den 24 oktober 2018, Apple Sales International m.fl. (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), dom av den 29 juli 2019, Tibor-Trans (C-451/18, [EU:C:2019:635](#)), dom av den 15 juli 2021, AB Volvo m.fl. (C-30/20, [EU:C:2021:604](#)), dom av den 11 november 2021, Stichting Cartel Compensation och Equilib Netherlands (C-819/19, [EU:C:2021:904](#)), dom av den 4 juli 2024, MOL (C-425/22, [EU:C:2024:578](#)), och dom av den 2 december 2025, Stichting Right to Consumer Justice och Stichting App Stores Claims (C-34/24, [EU:C:2025:936](#)).

⁸ Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (omarbetning) (EUT L 351, 2012, s. 1).

Förteckning över relevanta rättsakter

Europaparlamentets och rådets **direktiv 2014/104/EU** av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (EUT L 349, 2014, s. 1).

I. Tillämpningsområde för direktiv 2014/104

1. Materiellt tillämpningsområde

Dom av den 20 april 2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))¹⁰

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Vertikala konkurrensbegränsningar – Artikel 101.1 och 101.2 FEUF – Effektivitetsprincipen – Förordning (EG) nr 1/2003 – Artikel 2 – Direktiv 2014/104/EU – Artikel 9.1 – Bindande verkan av de nationella konkurrensmyndigheternas slutliga beslut om en överträdelse av konkurrenslagstiftningen – Tillämpning i tidsmässigt och materiellt hänseende – Talan om skadestånd och ogiltighet på grund av överträdelser av unionens konkurrenslagstiftning”

I den här domen om förhandsavgörande konstaterar domstolen att det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2014/104 är begränsat till talan om skadestånd på grund av överträdelser av konkurrensreglerna och omfattar inte andra typer av talan om överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser.

Genom beslut av den 11 juli 2001 och den 30 juli 2009 konstaterade de spanska konkurrensmyndigheterna att Repsol hade åsidosatt konkurrensreglerna, genom att i avtal med vissa spanska bensinstationer ha fastställt detaljhandelspriserna på bränsle. Dessa beslut överklagades men utan framgång, och de vann därmed laga kraft.

Till följd av dessa beslut väckte ägarna till en bensinstation två talan vid Juzgado de lo Mercantil no 2 de Madrid (Handelsdomstol nr 2 i Madrid, Spanien, nedan kallad den nationella domstolen); dels en talan om ogiltighet av de exklusiva avtal om bränsleförsörjning som ingåtts med Repsol inom ramen för driften av bensinstationen under perioden 1987–2009, dels en skadeståndstalan med yrkande om ersättning för den skada som dessa avtal påstods ha gett upphov till. Härvidlag hänvisade bensinstationsinnehavarna till dessa beslut för att styrka förekomsten av den aktuella överträdelsen.

Under dessa omständigheter konstaterade den hänskjutande domstolen att enligt artikel 2 i förordning nr 1/2003 åvilar bevisbördan för en överträdelse av artikel 101 FEUF den part som har gjort en sådan överträdelse gällande. Den hänskjutande domstolen noterade även att det följer av artikel 9.1 i direktiv 2014/104 att inom ramen för en skadeståndstalan som väckts till följd av ett slutligt beslut av en nationell konkurrensmyndighet, kan sökanden i princip fullgöra sin bevisbörda vad gäller förekomsten av en överträdelse genom att visa att konkurrensmyndighetens beslut avser det aktuella avtalsförhållandet.

¹⁰ Denna dom presenteras även i avsnitt I.2.1.2, som har rubriken ”Bestämmelser i vilka det fastställs en icke motbevisbar presumtion för att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten”.

I detta sammanhang söker den nationella domstolen klarhet i huruvida de spanska konkurrensmyndigheternas beslut i förevarande fall har bindande verkan vad gäller förekomsten av en överträdelse av konkurrensreglerna. Den nationella domstolen önskar även klargöranden beträffande vilka följder som inträder om de exklusiva avtal om bränsleförsörjning som bensinstationens ägare ingått med Repsol anses vara ogiltiga.

I sin dom besvarar domstolen dessa frågor och uttalar sig om den tidsmässiga och materiella tillämpningen av direktiv 2014/104.

Domstolens bedömning

I den mån den nationella domstolen har hänvisat till artikel 9.1 i direktiv 2014/104, noterar EU-domstolen att denna bestämmelse endast kan vara relevant för utgången i det nationella målet om tvisten i materiellt och tidsmässigt hänseende omfattas av direktivets materiella och tidsmässiga tillämpningsområde.

I detta avseende konstaterar domstolen att det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2014/104 är begränsat till att enbart avse skadeståndstalan som väcks med anledning av överträdelser av konkurrensreglerna och följaktligen inte omfattar andra typer av talan för överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser, såsom exempelvis en talan om ogiltighet enligt artikel 101.2 FEUF.

Dom av den 30 oktober 2025, FL und KM Baugesellschaft och S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))¹¹

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Artikel 101 FEUF – Ändamålsenlig verkan – Direktiv 2014/104/EU – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Artikel 6.6 och 6.7 – Artikel 7.1 – Direktiv 2019/1/EU – Tilldelning av befogenhet för medlemsstaternas konkurrensmyndigheter för att mer effektivt kontrollera efterlevnaden av konkurrensreglerna och att säkerställa en väl fungerande inre marknad – Artikel 31.3 – Tillämpningsområde – Mekanism för ömsesidigt administrativt och rättsligt bistånd mellan nationella myndigheter – Överföring av ärendeakten från en konkurrensmyndighet till en myndighet som genomför en brottsutredning – Akten i en brottsutredning har tillförts förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor samt bilagor till dessa – Fråga om personer som är föremål för brottsutredning och andra parter i ett sådant förfarande ska erhålla tillgång till dessa handlingar”

I den här domen om förhandsavgörande erinrar domstolen om att det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2014/104 är begränsat till att enbart avse skadeståndstalan som väcks med anledning av överträdelser av konkurrensreglerna och följaktligen inte omfattar andra typer av talan.

¹¹ Denna dom presenteras även i avsnitt III.4, som har rubriken ”Begränsning av utlämnandet av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt: förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor”.

Sedan den österrikiska federala konkurrensmyndigheten hade inlett ett rättsligt förfarande mot ett stort antal byggföretag och deras ansvariga chefer för att ha snedvridit konkurrensen på marknaden för offentlig upphandling ingav två bolag en ansökan om eftergift.

Eftersom den österrikiska åklagarmyndigheten parallellt hade inlett en brottsutredning, översände den domstol som är behörig i kartellärenden en kopia av akten i ärendet till åklagarmyndigheten. Åklagarmyndigheten erhöll dessutom, från den federala konkurrensmyndigheten, vissa handlingar i det administrativa förfarande som hade samband med kartellen.

I detta sammanhang begärde de båda bolag som hade ansökt om eftergift att åklagarmyndigheten inte skulle lägga deras förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet eller deras förlikningsinlagor till akten, och att tillgång till dessa handlingar i akten under alla omständigheter varaktigt skulle nekas.

Sedan åklagarmyndigheten hade avslagit denna begäran framställde klagandebolagen en invändning mot avslagsbeslutet. Avslaget på denna invändning överklagades till Oberlandesgericht Wien (Regionala överdomstolen i Wien, Österrike).

Under dessa omständigheter beslutade Oberlandesgericht Wien (Regionala överdomstolen i Wien, Österrike) att ställa frågor till EU-domstolen om huruvida unionsrätten, särskilt artiklarna 6.6, 6.7 och 7.1 i direktiv 2014/104 samt artikel 31.3 i direktiv 2019/1, utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken – inom ramen för ett straffrättsligt förfarande som inte avser en överträdelse av konkurrensrätten – rätt att få tillgång till förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor som upprättats inom ramen för ett förfarande vid en nationell konkurrensmyndighet och översänts till nationella straffrättsliga myndigheter, medges andra parter i detta straffrättsliga förfarande, inbegripet personer som lidit skada till följd av den ifrågavarande överträdelsen av konkurrensrätten, som begär ersättning för den skada som överträdelsen orsakat.

Domstolens bedömning

Eftersom den hänskjutande domstolen i sina frågor har hänvisat till artiklarna 6.6, 6.7 och 7.1 i direktiv 2014/104 konstaterar domstolen att dessa bestämmelser endast kan vara relevant för utgången i det nationella målet om det aktuella målet omfattas av detta direktivs materiella tillämpningsområde.

Domstolen erinrar härvid om att det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2014/104 är begränsat till att enbart avse skadeståndstalan som väcks med anledning av överträdelser av konkurrensreglerna. Härav följer att det materiella tillämpningsområdet för detta direktiv, inbegripet det materiella tillämpningsområdet för artiklarna 6 och 7 i direktivet, vilka reglerar utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt respektive gränserna för användningen av bevis som erhållits genom tillgång till denna akt, är begränsat till att enbart avse skadeståndstalan

som väcks med anledning av överträdelser av konkurrensreglerna och följaktligen inte omfattar andra typer av talan. Direktivet reglerar således varken frågan om överföring av handlingarna i ärendet från en konkurrensmyndighet till en annan myndighet eller frågan om tillgång till denna ärendeakt utanför de fall som rör skadeståndstalan.

Dom av den 29 januari 2026, *Meliá Hotels International* (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))¹²

”Begäran om förhandsavgörande – Skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – Artikel 5.1 – Tillämpningsområde – Särskild editionstalan innan skadeståndstalan eventuellt väcks – Bedömning av huruvida ett skadeståndsanspråk är rimligt”

I den här domen om förhandsavgörande bekräftar domstolen att de bestämmelser i direktiv 2014/104 som reglerar utlämnande till nationella domstolar av bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över inom ramen för en talan om ersättning för en skada som orsakats av överträdelser av konkurrensreglerna är tillämpliga på en särskild editionstalan innan skadeståndstalan eventuellt väcks.

Den 21 februari 2020 ålade Europeiska kommissionen hotellföretaget Meliá Hotels International, S.A. (nedan kallat Meliá) böter för att ha åsidosatt artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet¹³ genom att i avtal tillämpa vertikala förfaranden som gjorde åtskillnad mellan konsumenter på grundval av deras nationalitet eller bosättningsland.¹⁴

Associação Ius Omnibus, som är en konsumentskyddsförening, väckte en särskild editionstalan vid den behöriga portugisiska domstolen. Syftet med talan var att Meliá skulle inkomma med handlingar som var relevanta för att eventuellt väcka en kollektiv skadeståndstalan för de konsumenter som var bosatta i Portugal och som lidit skada till följd av det konkurrensbegränsande beteende som kommissionen fastställt.

Eftersom domstolarna i första och andra instans biföll denna särskilda editionstalan, överklagade Meliá till den portugisiska högsta domstolen.

Under dessa omständigheter beslutade Supremo Tribunal de Justiça (Högsta domstolen, Portugal) att ställa flera frågor till EU-domstolen för förhandsavgörande angående artikel 5.1 i direktiv 2014/104, enligt vilken medlemsstaterna ska se till att käranden, i förfaranden som rör ersättning för den skada som orsakats av överträdelser av konkurrensreglerna, kan begära att den nationella domstolen förelägger svaranden eller en tredje part att lämna ut relevanta bevis, under förutsättning att käranden har styrkt rimligheten i hans eller hennes skadeståndsanspråk genom att lägga fram rimligen tillgängliga fakta och bevis.

¹² Denna dom presenteras även i avsnitt III.3, som har rubriken ”Skyldighet för den som begär ett föreläggande att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket”.

¹³ Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3) (nedan kallat EES-avtalet).

¹⁴ Kommissionens beslut C(2020)893 final om ett förfarande enligt artikel 101 [FEUF] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende AT.40528 – Meliá (Holiday Pricing)).

I detta sammanhang vill den portugisiska högsta domstolen få klarhet i huruvida artikel 5.1 i direktiv 2014/104 ska tolkas så,

- att den är tillämplig på en talan om utlämnande av bevisning som föreskrivs i nationell rätt och som väcks före en talan om ersättning för den skada som orsakats av överträdelser av konkurrensreglerna,
- att det, för att käranden ska kunna styrka att hans eller hennes skadeståndsanspråk är rimligt, måste visas att det är mer sannolikt än osannolikt att villkoren för ansvar för en överträdelse av konkurrensrätten är uppfyllda, och
- att ett beslut av kommissionen i vilket det konstateras att det föreligger en överträdelse av unionens konkurrensrätt i form av en vertikal konkurrensbegränsning genom syfte är tillräckligt för att styrka att ett skadeståndsanspråk är rimligt och om svaret på denna fråga påverkas av den omständigheten att beslutet meddelats efter ett förlikningsförfarande.

Domstolens bedömning

Domstolen bekräftar, efter en bokstavlig, systematisk och teleologisk tolkning, att artikel 5.1 i direktiv 2014/104 är tillämplig på en sådan föregående talan som den som föreskrivs i portugisisk rätt, vilken gör det möjligt för personer som lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensreglerna att få tillgång till relevanta bevis innan en skadeståndstalan väcks.

Enligt EU-domstolen stöds denna tolkning bland annat av målen med direktiv 2014/104, vilka är att underlätta utövandet av rätten till skadestånd, med hänsyn till behovet av att råda bot på den informationsasymmetri som kännetecknar dessa tvister och att på så sätt säkerställa en effektiv privat tillämpning av konkurrensrätten.

Dom av den 16 februari 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))¹⁵

"Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Beslut av kommissionen i vilket det konstateras samordnade förfaranden avseende fastställande av priser och höjning av bruttopriserna för lastbilar inom det ekonomiska samarbetsområdet (EES) – Nationell processrättslig bestämmelse enligt vilken vardera parten ska bära sina rättegångskostnader vid delvis bifall till talan utom vid rättegångsmissbruk – Medlemsstaternas processrättsliga autonomi – Effektivitetsprincipen och likvärdighetsprincipen – Direktiv 2014/104/EU – Effektivitet och likvärdighet sammanvägda – Artikel 3 – Rätt till full ersättning för skada som lidits – Artikel 11.1 – Solidariskt ansvar för dem som överträtt konkurrensrätten – Artikel 17.1 – Möjlighet för en nationell domstol att uppskatta skadan – Villkor – Det är omöjligt eller orimligt svårt att fastställa skadan – Artikel 22 – Tillämpning i tiden"

¹⁵ Den här domen presenteras även i avsnitt I.2.3, som har rubriken "Tidsmässig tillämpning av de bestämmelser i direktivet som bekräftar befintlig rättspraxis", och avsnitt IV, som har rubriken "Uppskattning av skadan".

I den här domen om förhandsavgörande konstaterar domstolen att reglerna om fördelningen av rättegångskostnaderna i domstolsförfaranden som syftar till att genomföra rätten till ersättning för den skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende inte omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2014/104.

Genom beslut av den 19 juli 2016¹⁶ konstaterade Europeiska kommissionen att Daimler AG hade överträtt de unionsrättsliga bestämmelserna om förbud mot konkurrensbegränsande samverkan¹⁷ genom att mellan januari 1997 och januari 2011 ha ingått överenskommelser med fjorton andra europeiska lastbilstillverkare om fastställande av priser och höjningar av bruttopriserna på lastbilar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Till följd av detta beslut väckte de spanska företagen Tráficos Manuel Ferrer SL och D. Ignacio (nedan kallade kärandena i det nationella målet), vilka bland annat hade köpt lastbilar tillverkade av Daimler under överträdelseperioden, talan vid Juzgado de lo Mercantil no 3 de Valencia (handelsdomstol nr 3 i Valencia, Spanien) om skadestånd mot bolaget med åberopande av det rättsstridiga beteende som kommissionen hade konstaterat.

För fastställande av den skada som lidits lade kärandena i det nationella målet fram ett sakkunnigutlåtande i vilket det slogs fast att det förelåg ett genomsnittligt överpris på 16,35 procent på den marknad som påverkades av kartellen.

Daimler bestred talan om skadestånd, bland annat genom att inge sitt eget sakkunnigutlåtande. Efter en förberedande förhandling fick kärandena i det nationella målet tillgång till de uppgifter som beaktats i Daimlers sakkunnigutlåtande, i det dubbla syftet att tillåta en mer ingående kritik av det och att eventuellt omformulera deras eget sakkunnigutlåtande.

Efter att ha hört parterna i det nationella målet yttra sig över deras respektive sakkunnigutlåtanden beslutade handelsdomstol nr 3 i Valencia att vända sig till EU-domstolen för att få klarhet i huruvida den, mot bakgrund av unionsrätten, hade rätt och, i förekommande fall, på vilka villkor, att göra en uppskattning av den skada som kärandena i det nationella målet hade lidit till följd av kartellen. Den hänskjutande domstolen vill även få klarhet i huruvida unionsrätten tillåter den att med tillämpning av spansk processrätt ålägga kärandena i det nationella målet att ersätta hälften av rättegångskostnaderna om deras talan endast delvis vinner bifall.

Domstolen besvarar dessa frågor mot bakgrund av artikel 101 FEUF, direktiv 2014/104 och rättspraxis på området.

¹⁶ Kommissionens beslut C(2016)4673 final av den 19 juli 2016 i ett förfarande enligt artikel 101 [FEUF] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende AT.39824 – Lastbilar).

¹⁷ Artikel 101 FEUF och artikel 53 i Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3).

Domstolens bedömning

Domstolen uttalar sig i frågan huruvida rätten till full ersättning för den skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende, i enlighet med artikel 3.1 och 3.2 i direktiv 2014/104 och som följer av artikel 101 FEUF, utgör hinder för spanska civilprocessrättsliga regler som föreskriver att vardera parten ska bära sina kostnader för det fall skadeståndstalan delvis bifalls, och vardera parten ska bära hälften av de gemensamma kostnaderna, såvida det inte har förekommit rättegångsmissbruk.

Enligt domstolens praxis följer det av effektivitetsprincipen och av rätten enligt artikel 101 FEUF för var och en att begära full ersättning för skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende att de personer som har lidit skada ska kunna begära ersättning inte bara för faktisk skada utan även för utebliven vinst samt ränta. Eftersom denna rättspraxis bekräftas i artikel 3.1 och 3.2 i direktiv 2014/104, ska de nationella åtgärderna för införlivande av dessa bestämmelser med omedelbar verkan tillämpas på samtliga skadeståndsanspråk som omfattas av direktivets tillämpningsområde.

Denna rätt till skadestånd avser emellertid inte reglerna om fördelningen av rättegångskostnaderna i domstolsförfaranden, vilket framgår av att frågan om rättegångskostnader inte omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2014/104.

2. Tidsmässigt tillämpningsområde

2.1. Direktivets materiella bestämmelser

2.1.1. Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan

Dom av den 22 juni 2022, Volvo och DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))¹⁸

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrensbegränsande samverkan – Artikel 101 FEUF – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 10, 17 och 22 – Skadeståndstalan för överträdelser av Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Preskriptionsfrist – Motbevisbar presumtion för skada – Beräkning av den skada som lidits – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Materiella och processuella bestämmelser”

I den här domen om förhandsavgörande konstaterar domstolen att artikel 10 i direktiv 2014/104, i vilken det fastställs preskriptionsregler för väckande av skadeståndstalan avseende överträdelser av konkurrensrätten, är en materiell bestämmelse som inte ska tillämpas retroaktivt.

¹⁸ Den här domen presenteras även i avsnitt I.2.1.3, som har rubriken ”Bestämmelser i vilka det fastställs en motbevisbar presumtion för att det föreligger en skada till följd av en kartell”, avsnitt I.2.2.2, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar beräkningen av skadan”, och avsnitt V ”Preskriptionsregler”.

Genom beslut av den 19 juli 2016¹⁹ konstaterade Europeiska kommissionen att Volvo och DAF Trucks tillsammans med flera andra lastbilstillverkare genom att komma överens om dels priset på lastbilar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) under perioden 1997–2011, dels tidsplanen för och övervältringen av kostnaderna för införandet av de utsläppstekniker som krävs enligt Euro 3–Euro 6-normerna, hade deltagit i en kartell i strid med unionsbestämmelserna om förbud mot karteller.²⁰ Ett pressmeddelande offentliggjordes samma dag som beslutet antogs och en sammanfattning offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* den 6 april 2017.²¹

Under åren 2006 och 2007 köpte RM tre lastbilar som hade tillverkats av Volvo och DAF Trucks. RM väckte därefter talan vid Juzgado de lo Mercantil de León (Handelsdomstolen i León, Spanien) och yrkade ersättning för den skada som hade lidits till följd av den kartell som hade fastställts av kommissionen. Handelsdomstolen i León fastställde att nämnda talan som väckts den 1 april 2018 kunde tas upp till prövning, bland annat med hänsyn till preskriptionsfristen på fem år som föreskrivs i den spanska lagstiftning, genom vilken direktiv 2014/104 om skadestånd till de som drabbats av konkurrensbegränsande verksamhet, har införlivats. Handelsdomstolen i León grundade sig bland annat på den presumption som föreskrivs i nämnda införlivandelagstiftning, om att en kartell orsakar skada, och använde den möjlighet som föreskrivs i den lagstiftningen att uppskatta beloppet av den skada som RM lidit. Volvo och DAF Trucks förpliktades således att till RM utge skadestånd motsvarande 15 procent av anskaffningspriset för de aktuella lastbilarna.

Volvo och DAF Trucks överklagade denna dom till Audiencia Provincial de León (Provinsdomstolen i León, Spanien) och gjorde gällande att direktiv 2014/104 och den spanska införlivandelagstiftningen inte var tillämpliga, eftersom kartellen hade upphört före direktivets ikraftträdande.

Provinsdomstolen i León ställde i detta sammanhang flera tolkningsfrågor till EU-domstolen för att få klarhet i huruvida artiklarna 10, 17.1 och 17.2 i direktiv 2014/104, i vilka det fastställs bestämmelser om

- preskription av skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätten,
- beräkningen av den skada som orsakats av sådana överträdelser, respektive
- en presumption för att sådan skada föreligger

är tillämpliga på en skadeståndstalan som, trots att den avser en kartell som upphörde innan direktivet trädde i kraft, har väckts efter ikraftträdandet av de bestämmelser genom vilka direktivet har införlivats med nationell rätt.

¹⁹ Kommissionens beslut C(2016)4673 final av den 19 juli 2016 i ett förfarande enligt artikel 101 [FEUF] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende AT.39824 – Lastbilar).

²⁰ Artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet.

²¹ EUT C 108, 2017, s. 6.

Domstolens bedömning

Vad gäller det tidsmässiga tillämpningsområdet för direktiv 2014/104 erinrar domstolen inledningsvis om att detta direktiv förbjuder dels retroaktiv tillämpning av nationell lagstiftning, genom vilken de materiella bestämmelserna i direktivet införlivats, dels tillämpning av nationell lagstiftning, genom vilken de icke-materiella bestämmelserna i direktivet införlivats på skadeståndstalan som väckts före den 26 december 2014.

Vad gäller den tidsmässiga tillämpligheten av artikel 10 i direktiv 2014/104, i vilken det fastställs preskriptionsregler för väckande av skadeståndstalan avseende överträdelser av konkurrensrätten, konstaterar domstolen vidare att sådana regler skyddar såväl den skadelidande som den person som är ansvarig för skadan. Det framgår dessutom av domstolens praxis att preskriptionsfristerna – genom att medföra att det inte längre är möjligt att väcka talan – hänför sig till den materiella rätten. Artikel 10 i direktiv 2014/104 är följaktligen en materiell bestämmelse som det enligt direktivet inte går att retroaktivt tillämpa införlivandebestämmelserna på.

Dom av den 18 april 2024 (stora avdelningen), Heureka Group (Prisjämförelsetjänster online) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))²²

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 102 FEUF – Effektivitetsprincipen – Skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Artikel 10 – Preskriptionsfrist – Regler om tidpunkten då fristen börjar löpa (dies a quo) – Upphörande av överträdelsen – Kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan – Offentliggörande i Europeiska unionens officiella tidning av en sammanfattning av Europeiska kommissionens beslut i vilket den konstaterar en överträdelse av konkurrensreglerna – Bindande verkan av ett kommissionsbeslut som ännu inte har blivit slutligt – Preskriptionsfristen ska tillfälligt upphöra att löpa eller avbrytas under kommissionens utredning eller fram till det att beslutet blir slutligt”

I den här domen om förhandsavgörande bekräftar domstolen att artikel 10 i direktiv 2014/104 är en materiell bestämmelse som inte ska tillämpas retroaktivt.

I beslut av den 27 juni 2017²³ konstaterade Europeiska kommissionen att Google sedan februari 2013 hade åsidosatt artikel 102 FEUF genom att missbruka sin dominerande ställning på tretton nationella marknader för allmänna söktjänster, däribland Tjeckien, genom att minska trafiken från sina sidor med allmänna sökresultat till konkurrerande produktjämförelsetjänster och genom att öka trafiken därifrån till sin egen

²² Denna dom presenteras även i avsnitt V som har rubriken ”Preskriptionsregler”.

²³ Kommissionens beslut C(2017)4444 final av den 27 juni 2017 om ett förfarande för tillämpning av artikel 102 FEUF och artikel 54 i EES-avtalet (ärende AT.39740 – Sökmotorn Google (Shopping)).

produktjämförelsetjänst. En sammanfattning av detta beslut offentliggjordes den 12 januari 2018 i *Europeiska unionens officiella tidning*.²⁴

I juni 2020 väckte Heureka Group a.s. (nedan kallat Heureka), ett tjeckiskt bolag som är verksamt på marknaden för tjänster i fråga om prisjämförelser, talan vid Městský soud v Praze (Stadsdomstolen i Prag, Tjeckien). I sin talan yrkade detta att Google skulle förpliktas att ersätta den skada som uppkommit till följd av den överträdelse av artikel 102 FEUF som konstaterats i kommissionens beslut och som pågått i Tjeckien mellan februari 2013 och den 27 juni 2017. Heureka anförde att Googles konkurrensbegränsande beteende hade medfört en minskning av sökningar på dess portal Heureka.cz.

Till sitt försvar åberopade Google att Heurekas rätt till ersättning åtminstone delvis var preskriberad.

Stadsdomstolen i Prag har i detta avseende preciserat att det i de nationella bestämmelser som är tillämpliga på Heurekas talan föreskrivs en preskriptionstid på tre år som börjar löpa, oberoende och särskilt för varje delskada som uppkommit till följd av en överträdelse av konkurrensrätten, från och med den tidpunkt då den skadelidande fick kännedom om att han eller hon har lidit en sådan delskada, och om identiteten hos den person som är skyldig att ersätta skadan. För att denna frist ska börja löpa krävs det däremot inte att den skadelidande har kännedom om att det aktuella beteendet utgör en överträdelse av konkurrensrätten eller att överträdelsen har upphört. De tillämpliga nationella reglerna kräver inte heller att preskriptionsfristen vad gäller detta beteende tillfälligt ska upphöra att löpa eller avbrytas under kommissionens utredning. Denna frist kan inte heller tillfälligt upphöra att löpa, i vart fall inte fram till ett år efter den dag då kommissionens beslut om fastställelse av överträdelsen blir slutligt.

Enligt Stadsdomstolen i Prag innebär detta i förevarande fall att varje allmän sökning på Googles hemsida som ledde till en positionering och en visning av resultat som var förmånligare för Googles prisjämförelsetjänst, innebar att en ny självständig preskriptionsfrist började löpa.

Med hänsyn till att direktiv 2014/104 införlivades för sent i den tjeckiska rättsordningen menar Stadsdomstolen i Prag att den överträdelse som Google anklagas för upphörde efter det att fristen för att införliva direktivet hade löpt ut, det vill säga den 27 december 2016, men uppenbarligen innan införlivandelagstiftningen trädde i kraft den 1 september 2017.

Mot bakgrund av det ovan anförda har Stadsdomstolen i Prag hänskjutit flera tolkningsfrågor till EU-domstolen för att få klarhet i huruvida artikel 10 i direktiv 2014/104 och/eller artikel 102 FEUF samt effektivitetsprincipen utgör hinder för en sådan nationell preskriptionslagstiftning som den som är aktuell i det nationella

²⁴ EUT C 9, 2018, s. 11.

målet för att väcka en skadeståndstalan för fortlöpande överträdelser av unionens konkurrensregler.

Domstolens bedömning

För att besvara tolkningsfrågorna prövar domstolen tillämpligheten i tiden av artikel 10 i direktiv 2014/104, som fastställer den minimala preskriptionsfristen för att väcka skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätten och den tidpunkt då fristen tidigast kan börja löpa samt under vilka omständigheter preskriptionsfristen tillfälligt ska upphöra att löpa eller avbrytas.

Domstolen erinrar i detta avseende om att artikel 10 i direktiv 2014/104 är en materiell bestämmelse, vilket innebär att medlemsstaterna, i enlighet med artikel 22.1 i direktivet, ska se till att de bestämmelser som antas för att införliva denna artikel inte tillämpas retroaktivt.

2.1.2. Bestämmelser i vilka det fastställs en icke motbevisbar presumtion för att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten

Dom av den 20 april 2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Vertikala konkurrensbegränsningar – Artikel 101.1 och 101.2 FEUF – Effektivitetsprincipen – Förordning (EG) nr 1/2003 – Artikel 2 – Direktiv 2014/104/EU – Artikel 9.1 – Bindande verkan av de nationella konkurrensmyndigheternas slutliga beslut om en överträdelse av konkurrenslagstiftningen – Tillämpning i tidsmässigt och materiellt hänseende – Talan om skadestånd och ogiltighet på grund av överträdelser av unionens konkurrenslagstiftning”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,²⁵ konstaterar domstolen att artikel 9.1 i direktiv 2014/104, genom vilken det uppställs en icke motbevisbar presumtion för att det föreligger en överträdelse av konkurrensrätten, är en materiell bestämmelse i den mening som avses i artikel 22 i detta direktiv som inte ska tillämpas retroaktivt, eftersom den hänför sig till förekomsten av ett av de rekvisit som ska vara uppfyllda för att utomobligatoriskt skadeståndsansvar för överträdelser av konkurrenslagstiftningen ska aktualiseras.

Eftersom artikel 9 i direktiv 2014/104 är en materiell bestämmelse och med hänsyn till dess beskaffenhet och funktionssätt, framhåller domstolen att den tidpunkt som ska tjäna som utgångspunkt för att avgöra huruvida denna icke motbevisbara presumtion är tillämplig i tiden (*ratione temporis*) är den tidpunkt då den nationella

²⁵ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.1, som har rubriken ”Materiellt tillämpningsområde”.

konkurrensmyndighetens beslut vann laga kraft. Direktiv 2014/104 införlivades emellertid inte med spansk rätt inom den föreskrivna fristen. Eftersom de spanska konkurrensmyndigheternas beslut vunnit laga kraft före det att denna frist löpt ut, anses den situation som är i fråga i det nationella målet vara fullbordad. Följaktligen är artikel 9.1 i detta direktiv inte tillämplig i tiden (*ratione temporis*). Under dessa omständigheter finner domstolen att den nationella lagstiftningen ska prövas mot bakgrund av artikel 101 FEUF, såsom den genomförts genom artikel 2 i förordning nr 1/2003.

2.1.3. Bestämmelser i vilka det fastställs en motbevisbar presumtion för att det föreligger en skada till följd av en kartell

Dom av den 22 juni 2022, Volvo och DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrensbegränsande samverkan – Artikel 101 FEUF – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 10, 17 och 22 – Skadeståndstalan för överträdelser av Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Preskriptionsfrist – Motbevisbar presumtion för skada – Beräkning av den skada som lidits – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Materiella och processuella bestämmelser”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,²⁶ betonar domstolen att det i artikel 17.2 i direktiv 2014/104 uppställs en motbevisbar presumtion för att en kartell orsakar skada. Denna presumtion är direkt knuten till att den person som begått den aktuella överträdelsen ådrar sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar och den har följaktligen en direkt inverkan på dennes rättsliga ställning. Med hänsyn till att en sådan regel kan anses vara en materiell bestämmelse finner domstolen att artikel 17.2 i direktiv 2014/104 är en materiell bestämmelse i den mening som avses i direktivet, vilket innebär att det inte är tillåtet att retroaktivt tillämpa de bestämmelser, genom vilka artikeln införlivats med spansk rätt.

Eftersom förekomsten av en kartell är den omständighet som unionslagstiftaren har identifierat som den omständighet som ger upphov till en presumtion om skada enligt artikel 17.2 i direktiv 2014/104, innebär förbudet mot retroaktiv tillämpning av den bestämmelsen och den lagstiftning genom vilken den införlivats att de inte är tillämpliga på en skadeståndstalan vilken, trots att den väckts efter ikraftträdandet av de bestämmelser genom vilka direktivet införlivats för sent med spansk rätt, avser en överträdelse av konkurrensrätten som upphörde före utgången av fristen för införlivande av direktivet.

²⁶ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet, se avsnitt I.2.1.1, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan”. Den här domen presenteras även i avsnitt I.2.2.2, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar beräkningen av skadan”, och avsnitt V ”Preskriptionsregler”.

2.2. Direktivets icke-materiella bestämmelser

2.2.1. Bestämmelser som syftar till att ge de nationella domstolarna möjlighet att förelägga om utlämnande av bevis

Dom av den 10 november 2022, PACCAR m.fl. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))²⁷

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Hemlig samverkan om prissättning och höjningar av bruttopriset inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för lastbilar – Direktiv 2014/104/EU – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Artikel 22.2 – Tillämplighet i tiden (ratione temporis) – Artikel 5.1 första stycket – Begreppet relevanta bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över – Artikel 5.2 – Utlämnande av närmare angiven bevisning eller relevanta beviskategorier på grundval av rimligen tillgängliga uppgifter – Artikel 5.3 – Bedömning av om begäran om utlämnande är proportionerlig – Avvägning mellan parter och tredje parter rättmätiga intressen – Omfattningen av de skyldigheter som följer av dessa bestämmelser”

I den här domen om förhandsavgörande konstaterar domstolen att artikel 5 i direktiv 2014/104, som reglerar utlämnandet av relevanta bevis som svaranden eller tredje part förfogar över, utgör en icke-materiell bestämmelse i den mening som avses i artikel 22.2 i detta direktiv, och att de nationella bestämmelser genom vilka den införlivats följaktligen inte ska tillämpas på skadeståndstalan som har väckts före den 26 december 2014.

Genom beslut av den 19 juli 2016²⁸ fastställde Europeiska kommissionen att PACCAR, DAF Trucks och DAF Trucks Deutschland (nedan kallade lastbilstillverkarna i fråga) genom samverkan dels om prissättning på lastbilar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) från 1997 till 2011, dels om tidpunkten för och övervältrande av kostnaderna för införandet av utsläppstekniker som krävs enligt Euro 3- till Euro 6-normerna, tillsammans med flera andra lastbilstillverkare, hade deltagit i en kartell i strid med unionsbestämmelserna om förbud mot karteller.²⁹

Den 25 mars 2019 ansökte 45 käranden i det nationella målet, vilka hade köpt lastbilar som kunde omfattas av det brott som var föremål för beslutet av den 19 juli 2016, vid Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelona (Barcelonas handelsdomstol nr 7, Spanien) om tillgång till den bevisning som innehades av lastbilstillverkarna i fråga, i syfte att begära ersättning för den skada som det åsidosättande som fastställdes i beslutet av

²⁷ Denna dom presenteras även i avsnitt III.1 som har rubriken ”Föreläggande om utlämnande av bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över”.

²⁸ Kommissionens beslut C(2016)4673 final av den 19 juli 2016 i ett förfarande enligt artikel 101 [FEUF] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende AT.39824 – Lastbilar).

²⁹ Artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet.

den 19 juli 2016 hade orsakat. De gjorde därvid gällande att de behövde få tillgång till viss bevisning för att kunna kvantifiera den artificiella ökningen av priserna, bland annat för att kunna jämföra rekommenderade priser före, under och efter kartellperioden. Lastbilstillverkarna i fråga bestred denna begäran, bland annat med hänvisning till att vissa av de begärda handlingarna skulle behöva tas fram just för det aktuella ändamålet.

Eftersom tillgången till den bevisning som avses av den omtvistade begäran grundade sig på en bestämmelse i spansk lag, vilken införlivade artikel 5.1 i direktiv 2014/104, ställde Barcelonas handelsdomstol nr 7 en tolkningsfråga till EU-domstolen för att i sak få klarhet i huruvida utlämnandet av relevanta bevis som avses i denna artikel endast gäller handlingar som svaranden eller tredje part förfogar över vilka är befintliga eller om det, tvärtemot, även gäller nya handlingar vilka dessa måste upprätta genom sammanställning eller klassificering av uppgifter som de har i sin besittning.

Domstolens bedömning

Domstolen preciserar villkoren för tillämpningen i tiden av artikel 5.1 i direktiv 2014/104 genom att erinra om att artikel 22 i detta direktiv uttryckligen fastställer villkoren för tillämpningen i tiden av direktivets bestämmelser, beroende på om det, i förhållande till unionsrätten, rör sig om materiella eller icke materiella bestämmelser.

Domstolen konstaterar att möjligheten att ålägga svaranden eller tredje part att, under de villkor som anges i artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104, lämna ut relevant bevisning som de förfogar över ingår bland de nationella domstolarnas särskilda befogenheter vid prövningen av tvister om ersättning för skada som lidits till följd av överträdelser av konkurrensrätten. Härigenom syftar denna bestämmelse till att råda bot på den informationsasymmetri som i princip kännetecknar dessa tvister till nackdel för den skadelidande. Bestämmelsens syfte avser emellertid endast de processuella åtgärder som är tillämpliga vid de nationella domstolarna, och påverkar således inte direkt dessa parter rättsliga ställning.

Under dessa omständigheter ingår artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 inte bland de materiella bestämmelserna i detta direktiv, i den mening som avses i artikel 22.1 i direktivet, utan bland de "andra" bestämmelser som avses i artikel 22.2 i direktivet, vilka enligt denna bestämmelse är tillämpliga på talan som väckts efter den 26 december 2014. Av detta följer att artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 är tillämplig på den talan som väckts vid den hänskjutande domstolen, eftersom den väcktes den 25 mars 2019.

Dom av den 12 januari 2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))³⁰

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Missbruk av dominerande ställning – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 5 och 6 – Utlämnande av bevis – Bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt – Pågående förfarande vid Europeiska kommissionen avseende en skadeståndstalan – Nationellt förfarande som rör skadestånd för samma överträdelse – Villkor för utlämnande av bevis”

I den här domen om förhandsavgörande konstaterar domstolen att artiklarna 5 och 6 i direktiv 2014/104, vilka avser dels utlämnande av relevanta bevis som svaranden eller tredje part förfogar över, dels utlämnande av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt, utgör icke-materiella bestämmelser i den mening som avses i artikel 22.2 i detta direktiv.

Under år 2015 väckte RegioJet, som är ett järnvägsföretag som erbjuder persontransporter på förbindelsen mellan Prag och Ostrava, talan vid Městský soud v Praze (Stadsdomstolen i Prag, Republiken Tjeckien) mot České dráhy, det statliga tjeckiska järnvägsföretaget České dráhy, med yrkande om ersättning för den skada som RegioJet har lidit till följd av České dráhys påstådda överträdelser av konkurrensrätten.

Redan år 2012 hade den tjeckiska konkurrensmyndigheten inlett ett administrativt förfarande avseende České dráhys möjliga missbruk av dominerande ställning. Detta förfarande vilandeförklarades sedan år 2016 efter det att Europeiska kommissionen hade inlett ett förfarande som avsåg samma handlingar.

Inom ramen för sin skadeståndstalan ingav RegioJet till Stadsdomstolen i Prag en begäran om utlämnande av flera handlingar som bolaget förmodade att České dráhy förfogade över. Den tjeckiska konkurrensmyndigheten angav emellertid att de begärda handlingar som den förfogade över inom ramen för det administrativa förfarandet, på samma sätt som övriga begärda handlingar, vilka tillsammans utgör en enhetlig samling handlingar, inte fick lämnas ut förrän detta förfarande var definitivt avslutat.

Efter att ha tillfrågat kommissionen i detta avseende efterkom emellertid Stadsdomstolen i Prag begäran om utlämnande av handlingar och förelade České dráhy att till handlingarna i målet lämna ut handlingar som innehöll dels uppgifter som detta bolag särskilt hade tagit fram för förfarandet vid den tjeckiska konkurrensmyndigheten, dels uppgifter som hade bevarats utanför detta förfarande. Samma domstol beslutade att vilandeförklara målet i sak avseende skadeståndstalan till dess att det förfarande som kommissionen inlett avslutats.

³⁰ Denna dom presenteras även i avsnitt III.2, som har rubriken ”Föreläggande om utlämnande av bevis när ett förfarande pågår vid kommissionen”.

Efter överklagande fastställde Vrchní soud v Praze (Prags överdomstol, Republiken Tjeckien) beslutet att lämna ut handlingarna och antog, i syfte att skydda den utlämnade bevisningen, åtgärder som bestod i att hålla dessa inne.

Nejvyšší soud (Högsta domstolen, Tjeckien), som i egenskap av kassationsdomstol har att pröva lagenligheten av avgörandet från Prags överdomstol, beslutade att lämna in en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen avseende tolkningen av direktiv 2014/104 om skadestånd till de som drabbats av konkurrensbegränsande verksamhet, vars artiklar 5 och 6 föreskriver regler för utlämnande av bevis som begärts i samband med en skadeståndstalan enligt nationell rätt vad gäller överträdelser av medlemsstaternas och unionens konkurrensrättsliga bestämmelser.³¹

Domstolens bedömning

Domstolen erinrar om att direktiv 2014/104 uttryckligen fastställer villkoren för tillämpningen i tiden av dess bestämmelser, beroende på om det enligt unionsrätten rör sig om materiella eller icke materiella bestämmelser.

I förevarande fall konstaterar domstolen att möjligheten att förelägga svaranden eller tredje man att lämna ut relevanta bevis, på de villkor som föreskrivs i artiklarna 5 och 6 i direktiv 2014/104, endast avser de processuella åtgärder som är tillämpliga vid de nationella domstolarna, och att parternas rättsliga ställning inte påverkas direkt.

Under dessa omständigheter ingår artiklarna 5 och 6 i direktiv 2014/104 inte bland de materiella bestämmelserna i detta direktiv, i den mening som avses i artikel 22.1 i direktivet, och de ingår således bland de övriga bestämmelser som avses i artikel 22.2 i direktivet, vilka enligt denna bestämmelse är tillämpliga på talan som väckts efter den 26 december 2014. Vidare har den tjeckiska lagstiftaren beslutat att de nationella bestämmelser genom vilka de processuella bestämmelserna i direktiv 2014/104 införlivas ska tillämpas direkt och villkorslöst även på talan som väckts före den dag då direktivet införlivades med nationell rätt men efter den 26 december 2014. Av detta följer att artiklarna 5 och 6 i direktivet är tillämpliga på den talan som väckts vid den hänskjutande domstolen, eftersom den väcktes år 2015.

2.2.2. Bestämmelser som reglerar beräkningen av skadan

Dom av den 22 juni 2022, Volvo och DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrensbegränsande samverkan – Artikel 101 FEUF – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 10, 17 och 22 – Skadeståndstalan för överträdelser av

³¹ I artikel 5 i detta direktiv fastställs bestämmelser som tillsammans utgör en övergripande ordning i fråga om utlämnande av bevis som begärts i samband med en skadeståndstalan enligt nationell rätt vad gäller överträdelser av medlemsstaternas och unionens konkurrensrättsliga bestämmelser. Som komplement till denna bestämmelse anges i artikel 6 i direktivet de särskilda bestämmelserna om utlämnande av bevis som finns i ärendeakterna hos myndigheter som handlägger offentlig tillämpning av konkurrensreglerna.

Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Preskriptionsfrist – Motbevisbar presumption för skada – Beräkning av den skada som lidits – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Materiella och processuella bestämmelser”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³² konstaterar domstolen att eftersom artikel 17.1 i direktiv 2014/104 bland annat är avsedd att ge de nationella domstolarna möjlighet att uppskatta beloppet av den skada som lidits när det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att exakt beräkna den på grundval av tillgängliga bevis, har denna bestämmelse till syfte att lätta på det bevisvärde som krävs för att fastställa beloppet av den skada som är följden av en överträdelse av konkurrensrättsliga bestämmelser.

Mot bakgrund av domstolens praxis, enligt vilken reglerna om den bevisbörda och det bevisvärde som krävs i princip ska anses vara processuella regler finner domstolen att artikel 17.1 i direktiv 2014/104 utgör en processuell bestämmelse i den mening som avses i direktivet. Detta innebär att nationella bestämmelser som är avsedda att införliva den artikeln inte ska tillämpas på en talan som väckts före den 26 december 2014.

Eftersom RM väckte talan den 1 april 2018, omfattas skadeståndstalan, även om den avser en överträdelse som upphörde innan direktiv 2014/104 trädde i kraft, följaktligen av det tidsmässiga tillämpningsområdet för artikel 17.1 i detta direktiv.

2.3. Tidsmässig tillämpning av de bestämmelser i direktivet som bekräftar befintlig rättspraxis

Dom av den 16 februari 2023, *Tráficos Manuel Ferrer* (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Beslut av kommissionen i vilket det konstateras samordnade förfaranden avseende fastställande av priser och höjning av bruttopriserna för lastbilar inom det ekonomiska samarbetsområdet (EES) – Nationell processrättslig bestämmelse enligt vilken vardera parten ska bära sina rättegångskostnader vid delvis bifall till talan utom vid rättegångsmissbruk – Medlemsstaternas processrättsliga autonomi – Effektivitetsprincipen och likvärdighetsprincipen – Direktiv 2014/104/EU – Effektivitet och likvärdighet sammanvägda – Artikel 3 – Rätt till full ersättning för skada som lidits – Artikel 11.1 – Solidariskt ansvar för dem som överträtt konkurrensrätten – Artikel 17.1 – Möjlighet för en nationell domstol att uppskatta skadan – Villkor – Det är omöjligt eller orimligt svårt att fastställa skadan – Artikel 22 – Tillämpning i tiden”

³² Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.2.1.1, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan”. Den här domen presenteras även i avsnitt I.2.1.3, som har rubriken ”Bestämmelser i vilka det fastställs en motbevisbar presumption för att det föreligger en skada till följd av en kartell”, och avsnitt V ”Preskriptionsregler”.

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³³ konstaterar domstolen att genom att i artikel 3.1 i direktiv 2014/104 erinra om medlemsstaternas skyldighet att se till att varje fysisk eller juridisk person som har lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten har möjlighet att begära och erhålla full ersättning för denna skada och genom att i artikel 3.2 i direktivet definiera denna skada som en rätt till ersättning för faktisk skada och utebliven vinst samt ränta, har unionslagstiftaren haft för avsikt att bekräfta befintlig rättspraxis, vilket framgår av skäl 12 i detta direktiv, så att de nationella bestämmelser som införs för att genomföra dessa bestämmelser med nödvändighet måste tillämpas med omedelbar verkan i samtliga fall av skadeståndstalan som omfattas av samma direktivs tillämpningsområde, vilket bekräftas av artikel 22.2 i direktivet.

Likaså ska artikel 11.1 i direktiv 2014/104, i den mån den föreskriver en möjlighet för den part som väcker talan om skadestånd på grund av förekomsten av en skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende att rikta denna talan enbart till en av dem som gjort sig skyldig till beteendet, betraktas som en bestämmelse som kodifierar domstolens praxis och ingår bland de bestämmelser i direktivet för vilka de nationella införlivandeåtgärderna ska tillämpas omedelbart.

II. Enheter som är skadeståndsskyldiga

Dom av den 14 mars 2019, Skanska Industrial Solutions m.fl. (C-724/17, [EU:C:2019:204](#))

"Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Artikel 101 FEUF – Skadestånd för den skada som orsakats av en konkurrensbegränsande samverkan som är förbjuden enligt denna artikel – Fastställande av vilka enheter som är skadeståndsskyldiga – Succession av juridiska enheter – Begreppet företag – Kriteriet ekonomisk kontinuitet"

I den här domen om förhandsavgörande gör domstolen preciseringar vad gäller identifieringen av vem som ska hållas ansvarig vid en talan om ersättning för den skada som orsakats av överträdelser av unionens konkurrensrätt i fall av succession av juridiska enheter.

En kartell verkade i Finland mellan åren 1994 och 2002. Denna kartell, som innebar en uppdelning av marknaden, samordnade priser och samordnad inlämning av anbud, täckte hela medlemsstaten och kunde även påverka handeln mellan medlemsstaterna. Mellan år 2000 och år 2003 förvärvade de i det nationella målet aktuella bolagen alla aktierna i flera bolag som deltog i kartellen, som de sedan upplöste efter frivilliga

³³ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.1, som har rubriken "Materiellt tillämpningsområde". Denna dom presenteras även i avsnitt IV, som har rubriken "Uppskattnings av skadan".

likvidationsförfaranden. I beslut av den 29 september 2009 fann Korkein hallinto-oikeus (Högsta förvaltningsdomstolen, Finland) att deltagarna i kartellen hade åsidosatt den finländska konkurrenslagen och EUF-fördragets bestämmelser om konkurrensbegränsande samverkan.

Med stöd av detta beslut väckte Vanda stad talan och yrkade att de förvärvande bolagen skulle betala skadestånd för att ersätta den skada som kartellen hade orsakat. Talan ogillades med motiveringen att det i bestämmelserna om skadestånd i finländsk rätt föreskrivs att det endast är den juridiska enheten som har orsakat skadan som är ansvarig.

Den hänskjutande domstolen ställde den första och den andra frågan för att få klarhet i huruvida EUF-fördragets bestämmelser om konkurrensbegränsande samverkan ska tolkas så, att de förvärvande bolagen, i en sådan situation som var aktuell i det nationella målet, kan hållas ansvariga för den skada som orsakats av kartellen.

Domstolen fann att frågan om vem som ska ersätta den skada som orsakats av en kartell regleras direkt i unionsrätten. Eftersom ansvaret för skada till följd av överträdelser av unionens konkurrensregler har en personlig karaktär, åligger det företaget som bryter mot dessa regler att ansvara för den skada som överträdelserna har orsakat. De enheter som ska ersätta den skada som orsakas av en kartell eller av ett förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF är de företag, i den mening som avses i denna bestämmelse, som har deltagit i denna kartell eller i detta förfarande.

Denna tolkning påverkas inte av Europeiska kommissionens argument, att det av artikel 11.1 i direktiv 2014/104 följer att det ankommer på varje medlemsstat att i sin interna rättsordning fastställa vilken enhet som ska ansvara för att ersätta denna skada, i enlighet med principerna om likvärdighet och effektivitet.

Genom denna bestämmelse i direktiv 2014/104 – ett direktiv som i övrigt inte är tidsmässigt tillämpligt (*ratione temporis*) på omständigheterna i det nationella målet – fastställs nämligen inte vilka enheter som är skyldiga att ersätta en skada, utan hur ansvaret mellan dessa enheter ska fördelas, och den ger således inte medlemsstaterna behörighet att fastställa detta.

Tvärtom utgör denna bestämmelse, liksom artikel 1 i direktiv 2014/104, med rubriken "Syfte och tillämpningsområde", punkt 1, första meningen, stöd för att de som är ansvariga för skada som orsakats av en överträdelse av unionens konkurrensrätt är just de företag som har begått överträdelserna.

Domstolen erinrar därefter om att begreppet företag, i den mening som avses i artikel 101 FEUF, emellertid varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras, och avser en ekonomisk enhet oavsett om denna ur rättslig synvinkel består av flera fysiska eller juridiska personer.

Då en enhet som har överträtt konkurrensreglerna ändras i rättsligt eller organisatoriskt avseende, medför denna ändring således inte nödvändigtvis att det bildas ett nytt

företag som är befriat från ansvar för den tidigare enhetens överträdelser av konkurrensreglerna, om det i ekonomiskt hänseende föreligger identitet mellan de båda enheterna. Om företag som är ansvariga för en skada som har orsakats av en sådan överträdelse skulle kunna undgå ansvar av den enkla anledningen att deras identitet har ändrats till följd av omstruktureringar, överlåtelser eller andra ändringar i rättsligt eller organisatoriskt avseende, skulle den målsättning som detta system syftar till att uppnå och den ändamålsenliga verkan av dessa regler äventyras.

I förevarande fall tycks det finnas en ekonomisk kontinuitet mellan de förvärvande bolagen och de bolag som deltagit i den aktuella kartellen. De förvärvande bolagen har således övertagit dessa sistnämnda bolags ansvar för den skada som orsakats av den aktuella kartellen.

Dom av den 6 oktober 2021 (stora avdelningen), Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Fastställande av vilka enheter som är skadeståndsskyldiga – Skadeståndstalan mot ett moderbolags dotterbolag som väckts till följd av ett beslut i vilket det endast fastställts att detta moderbolag har deltagit i en konkurrensbegränsande samverkan – Begreppet företag – Begreppet ekonomisk enhet”

Domstolen tolkar begreppet ”företag” i artikel 101 FEUF och preciserar på vilka villkor personer som åsamkats skada till följd av en konkurrensbegränsande samverkan som är förbjuden enligt denna artikel har rätt att väcka skadeståndstalan mot ett dotterbolag till ett moderbolag vars deltagande i överträdelsen har konstaterats i ett beslut av kommissionen.

Mellan åren 1997 och 1999 förvärvade bolaget Sumal SL två lastbilar av Mercedes Benz Trucks España SL (nedan kallat MBTE), som är ett dotterbolag i Daimlerkoncernen och vars moderbolag är Daimler AG.

Genom beslut av den 19 juli 2016³⁴ konstaterade Europeiska kommissionen att Daimler AG hade överträtt de unionsrättsliga bestämmelserna om förbud mot konkurrensbegränsande samverkan,³⁵ eftersom Daimler AG mellan januari 1997 och januari 2011 hade ingått överenskommelser med fjorton andra europeiska lastbilstillverkare om fastställande av priser och höjningar av bruttopriserna på lastbilar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Till följd av detta beslut väckte Sumal skadeståndstalan mot MBTE och yrkade att MBTE skulle förpliktas att betala 22 204,35 euro för den skada som följde av denna konkurrensbegränsande samverkan. Sumals talan ogillades emellertid av Juzgado de lo

³⁴ Kommissionens beslut C(2016)4673 final av den 19 juli 2016 angående ett förfarande för tillämpning av artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet (Ärende AT.39824 – Lastbilar), av vilket en sammanfattning har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* av den 6 april 2017 (EUT C 108, 2017, s. 6).

³⁵ Artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet.

Mercantil no 07 de Barcelona (handelsdomstol nr 07 i Barcelona, Spanien) med motiveringen att MBTE inte omfattades av kommissionens beslut.

Sumal överklagade denna dom till Audiencia Provincial de Barcelona (Provinsdomstolen i Barcelona, Spanien). I detta sammanhang önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida, och i så fall på vilka villkor, en skadeståndstalan kan väckas mot ett dotterbolag till följd av ett beslut från kommissionen i vilket det konstateras att moderbolaget har agerat konkurrensbegränsande. Den hänskjutande domstolen beslutade därför att vilandeförklara målet och hänskjuta denna fråga till EU-domstolen.

Domstolens bedömning

Enligt fast rättspraxis har var och en rätt att av "företag" som har deltagit i en konkurrensbegränsande samverkan eller i förfaranden som är förbjudna enligt artikel 101 FEUF begära ersättning för den skada som orsakats av dessa konkurrensbegränsande beteenden.

Eftersom dessa mål om skadestånd utgör en integrerad del av systemet för tillämpning av unionens konkurrensregler, på samma sätt som de offentliga myndigheternas genomförande av dem, kan begreppet "företag" i den mening som avses i artikel 101 FEUF inte ha en annan innebörd när kommissionen ålägger "företag" böter ("public enforcement") än när skadeståndstalan väcks mot dessa "företag" vid nationella domstolar ("private enforcement").

Det framgår av lydelsen i artikel 101.1 FEUF att fördragets upphovsmän har valt att använda begreppet "företag" för att benämna den som gjort sig skyldig till en överträdelse av konkurrensrätten, som kan bli föremål för sanktionsåtgärder med tillämpning av denna bestämmelse, och inte andra begrepp såsom "bolag" eller "juridisk person".

På samma sätt följer det av direktiv 2014/104, och särskilt av artikel 2.2 i det direktivet, att unionslagstiftaren har definierat "överträdare", vilken enligt direktivet ska ersätta den skada som orsakats av den överträdelse av konkurrensrätten som överträdaren har gjort sig skyldig till, som "det företag eller den företagssammanslutning som begått överträdelsen av konkurrensrätten".

Enligt domstolens praxis omfattar begreppet "företag" i den mening som avses i artikel 101 FEUF varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras, och avser således en ekonomisk enhet, även om enheten i juridisk mening består av flera fysiska eller juridiska personer.

När det har fastställts att ett bolag som tillhör en sådan ekonomisk enhet har överträtt artikel 101.1 FEUF, vilket innebär att det "företag" som det ingår i har gjort sig skyldig till en överträdelse av denna bestämmelse, medför begreppet "företag" och, genom detta, begreppet "ekonomisk enhet" ett solidariskt ansvar mellan de enheter som utgjorde den ekonomiska enheten vid tidpunkten för överträdelsen.

Domstolen påpekar dessutom att begreppet företag i artikel 101 FEUF är ett funktionellt begrepp, vilket innebär att den ekonomiska enhet som utgör begreppet ska identifieras med hänsyn till syftet med överenskommelsen i fråga.

När ett moderbolag har befunnits skyldigt till en överträdelse av artikel 101.1 FEUF, står det således den skadelidande fritt att göra gällande civilrättsligt ansvar för ett dotterbolag till detta moderbolag, under förutsättning att den skadelidande visar att dotterbolaget utgör en ekonomisk enhet tillsammans med moderbolaget, med hänsyn dels till de ekonomiska, organisatoriska och juridiska banden mellan dessa båda juridiska enheter, dels till förekomsten av ett konkret samband mellan dotterbolagets ekonomiska verksamhet och föremålet för den överträdelse som moderbolaget befunnits skyldigt till.

III. Utlämnande av bevis i nationella förfaranden

1. Föreläggande om utlämnande av bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över

Dom av den 10 november 2022, PACCAR m.fl. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Hemlig samverkan om prissättning och höjningar av bruttopriset inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för lastbilar – Direktiv 2014/104/EU – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Artikel 22.2 – Tillämplighet i tiden (ratione temporis) – Artikel 5.1 första stycket – Begreppet relevanta bevis som svaranden eller en tredje part förfogar över – Artikel 5.2 – Utlämnande av närmare angiven bevisning eller relevanta beviskategorier på grundval av rimligen tillgängliga uppgifter – Artikel 5.3 – Bedömning av om begäran om utlämnande är proportionerlig – Avvägning mellan parter och tredje parter rättmätiga intressen – Omfattningen av de skyldigheter som följer av dessa bestämmelser”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³⁶ har domstolen tolkat artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 så, att en begäran om utlämnande av bevis under vissa omständigheter kan avse bevis som måste upprättas *ex novo* genom sammanställning eller klassificering av uppgifter som den som begäran riktar sig till har i sin besittning.

³⁶ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.2.2.1, som har rubriken ”Bestämmelser som syftar till att ge de nationella domstolarna möjlighet att förelägga om utlämnande av bevis”.

Domstolen inleder med att konstatera att även om denna bestämmelses lydelse föranleder slutsatsen att en begäran om utlämnande av bevis endast kan avse redan befintliga bevis, ska vid tolkningen av denna bestämmelse även sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i beaktas.

Vad för det första gäller det sammanhang i vilket artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 ingår konstaterar domstolen att definitionen av begreppet bevis i artikel 2 led 13 i detta direktiv, vilket omfattar "alla former av bevismaterial som får läggas fram för den nationella domstol där talan väckts, särskilt handlingar och alla andra föremål som innehåller information, oberoende av lagringsmedium", inte stöder uppfattningen att de bevis av vilka utlämning begärts nödvändigtvis avser redan befintliga "handlingar". Enligt domstolen syftar hänvisningen till bevis som svaranden eller tredje part "förfogar över" endast till att redogöra för en faktisk situation, som utgörs av den informationsasymmetri som berörts ovan, vilken unionslagstiftaren har för avsikt att avhjälpa.

Enligt domstolen bekräftas denna bedömning av lydelsen av artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 sedd mot bakgrund av punkterna 2 och 3 i denna artikel. I dessa punkter anges att de nationella domstolarna ska kontrollera att begäran om utlämnande av bevis är specifik respektive att proportionalitetsprincipen iakttas.

Vad för det andra gäller syftet med artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 erinrar domstolen om att unionslagstiftaren, när den antog direktiv 2014/104, utgick från att det, för att säkerställa att unionens konkurrensbestämmelser iakttogs fullt ut, inte var tillräckligt att kampen mot konkurrensbegränsande beteenden bedrevs på initiativ av Europeiska kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna, och att det därför var viktigt att underlätta möjligheterna till privat deltagande i arbetet med att påföra ekonomiska sanktioner för konkurrensbegränsande beteenden, och följaktligen även i arbetet med att förebygga sådana beteenden. De särskilda befogenheter som de nationella domstolarna ska ges för att kunna råda bot på den informationsasymmetri som föreligger mellan de berörda parterna bidrar till uppnåendet av detta mål.

Mot bakgrund härav bedömer domstolen att det, i vissa fall, skulle kunna strida mot det huvudsakliga syftet med direktiv 2014/104 om de bevis av vilka utlämning kan begäras från första början begränsades till redan befintliga handlingar i svarandens eller tredje parts besittning.

Domstolen betonar slutligen att denna tolkning av artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 inte på något sätt påverkar tillämpningen av mekanismen för att väga de berörda intressena mot varandra, såsom den följer av artikel 5.2 och 5.3. Eftersom bestämmelserna i detta direktiv ska genomföras i överensstämmelse med de grundläggande rättigheterna och de principer som fastställs i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna ankommer det nämligen på de nationella domstolar vilka har mottagit en begäran om utlämnande av bevis att begränsa utlämnandet av bevis till vad som är relevant, proportionerligt och nödvändigt, med

beaktande av de rättmätiga intressen och grundläggande rättigheter som den part till vilken begäran riktas har, i enlighet med artikel 5.2 och 5.3 i direktivet.

Domstolen slår således fast att artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104/EU ska tolkas så, att uppgiften i denna bestämmelse om utlämnande av relevanta bevis som svaranden eller tredje part förfogar över även avser sådana handlingar som den part, till vilken begäran om utlämnande av bevis ställs, måste upprätta *ex novo*, genom sammanställning eller klassificering av information, kunskap eller uppgifter som denna har i sin besittning, varvid kravet i artikel 5.2 och 5.3 i detta direktiv på att de berörda nationella domstolarna ska begränsa utlämnandet av bevis till vad som är relevant, proportionerligt och nödvändigt, med beaktande av denna parts rättmätiga intressen och grundläggande rättigheter, måste iakttas.

2. Föreläggande om utlämnande av bevis när ett förfarande pågår vid kommissionen

Dom av den 12 januari 2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Missbruk av dominerande ställning – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 5 och 6 – Utlämnande av bevis – Bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt – Pågående förfarande vid Europeiska kommissionen avseende en skadeståndstalan – Nationellt förfarande som rör skadestånd för samma överträdelse – Villkor för utlämnande av bevis”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³⁷ preciserar domstolen de närmare villkoren för när en nationell domstol vid vilken talan om ersättning för skada som orsakats av en kartell har väckts kan förelägga om utlämnande av relevanta bevis trots att det rättsliga förfarandet har vilandeförklarats med hänsyn till ett pågående förfarande vid kommissionen avseende kartellen.

Domstolen erinrar om att de bestämmelser som är tillämpliga på utlämnande av handlingar i artiklarna 5–8 i direktiv 2014/104 återspeglar en avvägning mellan å ena sidan effektiviteten av de åtgärder som vidtas av de myndigheter som ansvarar för konkurrensfrågor och å andra sidan effektiviteten av en skadeståndstalan som väcks av personer som anser sig ha lidit skada till följd av konkurrensbegränsande beteenden.

Även om direktiv 2014/104, med hänsyn till den informationsasymmetri som ofta kännetecknar tvister avseende skadestånd för skada som orsakats av överträdelser av konkurrensrätten, syftar till att förbättra tillgången till bevis för dem som lidit skada till

³⁷ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.2.2.1, som har rubriken ”Bestämmelser som syftar till att ge de nationella domstolarna möjlighet att förelägga om utlämnande av bevis”.

följd av konkurrensbegränsande beteenden innebär direktivet även en strikt begränsning av denna tillgång.

För det första anges i artikel 5 i direktiv 2014/104 ett antal allmänna regler om utlämnande av bevis i förfarande som rör skadestånd för överträdelser av konkurrensrätten.

För det andra föreskrivs i artikel 6 i detta direktiv särskilda regler för utlämnande av de bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt, vilket bland annat vittnar om olika skyddsnivåer beroende på vilken information som begärs och behovet att värna om en effektiv offentlig tillämpning av konkurrensrätten. I denna bestämmelse görs nämligen åtskillnad mellan olika beviskategorier.

För det tredje ska det påpekas att direktiv 2014/104, såsom framgår av artiklarna 5.3 och 6.4 däri, föreskriver en särskild ordning som är tillämplig på en begäran om utlämnande av bevis inom ramen för vilken en sådan begäran inte automatiskt beviljas, utan där den bedöms mot bakgrund av proportionalitetsprincipen och med hänsyn till omständigheterna i ärendet och de aktuella legitima intressena. Den nationella domstolen ska således göra en strikt proportionalitetskontroll, samtidigt som den i förekommande fall ska beakta det yttrande som den berörda konkurrensmyndigheten i enlighet med artikel 6.11 i direktiv 2014/104 kan lämna till den domstolen.

Mot bakgrund av dessa förtydliganden diskuterar domstolen tolkningsfrågan som avser huruvida en nationell domstol, vid vilken en skadeståndstalan avseende en överträdelse av konkurrensrätten har väckts, kan förordna om utlämnande av bevis samtidigt som det rättsliga förfarandet vilandeförklaras med hänsyn till ett administrativt förfarande som Europeiska kommissionen ännu inte har avslutat.

Domstolen konstaterar i detta avseende att artikel 16.1 i förordning nr 1/2003 visserligen ålägger de nationella domstolarna att avstå från att fatta beslut som strider mot ett beslut som övervägs av kommissionen i förfaranden som den har inlett, samt, i detta syfte, bedöma om det är nödvändigt att vilandeförklara förfarandet. Det framgår emellertid av en genomläsning av samtliga bestämmelser i direktiv 2014/104 att direktivet inte ålägger medlemsstaternas nationella domstolar att avbryta en skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensreglerna, som anhängiggjorts vid dem på grund av att ett förfarande inletts vid kommissionen avseende samma överträdelser.

Domstolen preciserar i detta avseende att om en nationell domstol beslutar att förelägga en part eller en tredje part att lämna ut bevis i samband med ett skadeståndsförfarande som har vilandeförklarats på grund av att kommissionen har inlett ett förfarande, fattar denna domstol, i princip, inte ett beslut som kan strida mot det beslut som övervägs av kommissionen i det förfarandet.

Den nationella domstolen ska emellertid begränsa utlämnandet av bevis till vad som är relevant, proportionerligt och nödvändigt, och undvika att detta utlämnande inverkar negativt på en pågående utredning som genomförs av kommissionen. Den nationella

domstolen ska härvid göra en sträng prövning av den begäran som framställts, vad gäller den begärda bevisningens relevans, sambandet mellan denna bevisning och den framställda skadeståndstalan samt av huruvida bevisningen är tillräckligt preciserad och proportionerlig. I samband härmed ska den nationella domstolen även beakta huruvida skadeståndsförfarandet har vilandeförklarats eller inte.

Domstolen påpekar vidare att den omständigheten att det nationella administrativa förfarandet vilandeförklaras till dess att kommissionen har avslutat utredningen i det berörda ärendet endast utgör en interimistisk åtgärd som inte kan likställas med att detta förfarande har avslutats.

Domstolen preciserar dessutom att nationell lagstiftning som tillfälligt begränsar utlämnandet av all information som lämnats under ett administrativt förfarande avseende konkurrens är inte förenlig med artikel 6.5 a och 6.9 i direktiv 2014/104.

Det framgår nämligen entydigt av lydelsen i artikel 6.5 i direktiv 2014/104, jämförd med skäl 25 i samma direktiv, att det tillfälliga skydd som ges i enlighet med denna bestämmelse inte avser all information som har lämnats till en konkurrensmyndighet, utan endast information som tagits fram särskilt för ett förfarande som inletts av denna myndighet.

En systematisk tolkning av direktiv 2014/104 bekräftar den slutsatsen. I detta avseende understryker domstolen bland annat att om medlemsstaterna tillåts utvidga omfattningen av de bevis som endast kan inhämtas efter det att förfarandet har avslutats, i den mening som avses i artikel 6.5 i direktivet, skulle detta leda till att färre bevis lämnades ut, vilket strider mot logiken i artikel 5.8 i nämnda direktiv, enligt vilken medlemsstaterna uttryckligen tillåts införa regler som möjliggör ett system för att lämna ut bevis i större omfattning.

Slutligen anger domstolen att direktiv 2014/104 inte utgör hinder för en nationell domstol att med tillämpning av ett nationellt processrättsligt instrument förelägga om utlämnande av bevis enbart i syfte att hålla inne dessa och inte lämna ut dem förrän den har prövat huruvida utlämnandet måste invänta avslutandet av ett pågående administrativt förfarande. Under förutsättning att de krav som följer av proportionalitetsprincipen iakttas, kan ett sådant processuellt instrument bidra till effektiviteten hos skadeståndsyrkanden avseende överträdelse av konkurrensreglerna, samtidigt som det bibehåller det skydd som vissa bevis ska åtnjuta enligt artikel 6.5 i direktiv 2014/104.

3. Skyldighet för den som begär ett föreläggande att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket

Dom av den 29 januari 2026, Meliá Hotels International (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – Artikel 5.1 – Tillämpningsområde – Särskild editionstalan innan skadeståndstalan eventuellt väcks – Bedömning av huruvida ett skadeståndsanspråk är rimligt”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³⁸ prövar domstolen frågan huruvida kravet i artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104 – att käranden för att få tillgång till den begärda bevisningen ska lägga fram en utförlig motivering som visar rimligheten i skadeståndsanspråket – är uppfyllt när det föreligger ett kommissionsbeslut i vilket det konstateras att det föreligger en överträdelse av unionens konkurrensrätt i form av en vertikal konkurrensbegränsning genom syfte.

Domstolen påpekar inledningsvis att det enligt artikel 5.1 i direktiv 2014/104 krävs att den person som lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten, till stöd för sin begäran om utlämnande av bevis, lägger fram en utförlig motivering med rimligen tillgängliga fakta och bevis som är tillräckliga för att styrka rimligheten i skadeståndsanspråket, det vill säga sannolikheten för att det föreligger en överträdelse, en skada och ett orsakssamband mellan överträdelsen och skadan.

När det gäller att visa att det som görs gällande angående överträdelsen är rimligt, konstaterar domstolen att ett kommissionsbeslut om fastställande av en överträdelse av artikel 101 FEUF gör det möjligt för den nationella domstolen att fastställa att det föreligger en överträdelse och, i än högre grad, att det som görs gällande angående överträdelsen är rimligt, eftersom den nationella domstolen inte får meddela avgöranden som strider mot ett sådant beslut. Nämda beslut är däremot inte i sig tillräckligt för att under alla omständigheter styrka rimligheten i ett skadeståndsanspråk. För detta ändamål krävs dessutom att det visas att det som görs gällande angående skadan och orsakssambandet är rimligt.

När det gäller att visa att det som görs gällande angående skadan är rimligt, erinrar domstolen dessutom om att det i artikel 17.2 i direktiv 2014/104 fastställs en motbevisbar presumtion för att det föreligger en skada till följd av en kartell som, såsom följer av artikel 2 led 14 i direktivet, ska förstås som en horisontell begränsning av konkurrensen mellan två eller flera konkurrenter. Detta utesluter således att en sådan motbevisbar presumtion är tillämplig på en vertikal begränsning av konkurrensen som involverar icke-konkurrerande företag som är verksamma på olika nivåer i produktions- eller distributionskedjan.

³⁸ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.1, som har rubriken ”Materiellt tillämpningsområde”.

När det föreligger ett beslut av kommissionen i vilket det konstateras att det föreligger en kartell som är förbjuden, ska det således anses vara rimligt att det föreligger en skada som orsakats av överträdelsen, såvida svaranden inte motbevisar denna presumtion. Så är dock inte fallet när det föreligger ett beslut av kommissionen i vilket det konstateras att det föreligger en överträdelse av artikel 101 FEUF i form av en vertikal konkurrensbegränsning, även när begränsningen är en konkurrensbegränsning genom syfte. Ett sådant beslut kan dock innehålla uppgifter som är relevanta vid bedömningen av om det som görs gällande angående skadan och orsakssambandet är rimligt.

Mot bakgrund av det ovan anförda finner domstolen att artikel 5.1 i direktiv 2014/104 ska tolkas så, att ett kommissionsbeslut i vilket det konstateras att det föreligger en överträdelse av unionens konkurrensrätt i form av en vertikal konkurrensbegränsning genom syfte inte räcker för att styrka att ett skadeståndsanspråk är rimligt, eftersom det inte bara ska visas att det som görs gällande angående en sådan överträdelse är rimligt, vilket fastställts i ett sådant beslut, utan även att det som görs gällande angående skadan och orsakssambandet mellan skadan och överträdelsen är rimligt. Den omständigheten att beslutet meddelats efter ett förlikningsförfarande föranleder inte någon annan bedömning.

Slutligen konstaterar domstolen att det för att visa att ett skadeståndsanspråk är rimligt, i den mening som avses i artikel 5.1 i direktiv 2014/104, inte krävs att det visas att det är mer sannolikt än osannolikt att villkoren för ansvar för en överträdelse av konkurrensrätten är uppfyllda. Det räcker att käranden visar att antagandet att dessa villkor är uppfyllda skäligen kan godtas.

Domstolen understryker att begreppet rimlighet i den mening som avses i artikel 5.1 i direktiv 2014/104 ska ges en självständig tolkning i unionsrätten och påpekar att begreppet rimligheten i ett skadeståndsanspråk, enligt dess gängse innebörd, inte kräver att det visas att det föreligger en särskilt hög grad av sannolikhet för att villkoren för ansvar är uppfyllda, utan tvärtom tyder på att det är nödvändigt och tillräckligt att övertyga den nationella domstol som prövar begäran om utlämnande av bevis om att antagandet att dessa tre villkor är uppfyllda skäligen kan godtas.

Denna tolkning stöds av en kontextuell bedömning av begreppet rimligheten i skadeståndsanspråket i artikel 5.1 i direktiv 2014/104. Enligt den allmänna systematiken i denna bestämmelse, jämförd med bland annat skälen 6, 14 och 15 i direktivet, leder nämligen bevisningen av skadeståndsanspråkets rimlighet inte till att skadestånd beviljas inom ramen för en talan i sakfrågan, utan till att ett föreläggande om utlämnande av bevis utfärdas i förväg, vilket är nödvändigt för att en sådan talan ska vara effektiv. Beviskravet för att få tillgång till den bevisning som är nödvändig för att väcka talan i sak måste således ligga på en lägre nivå än det som krävs för att fastställa att villkoren för ansvar är uppfyllda i sak.

Vidare framgår det av artikel 5.1 i direktiv 2014/104 och skäl 16 i direktivet att rimligheten i skadeståndsanspråket ska fastställas enbart på grundval av rimligen tillgängliga fakta och bevis för käranden, vilket avspeglar unionslagstiftarens avsikt att inte ålägga käranden en orimlig bevisbörda utan helt enkelt kräva att käranden på ett rimligt sätt hävdar att en överträdelse av konkurrensrätten har vållat honom eller henne skada.

Enligt domstolen är denna tolkning även den enda som är förenlig med målen med direktiv 2014/104, som särskilt syftar till att råda bot på den informationsasymmetri som kännetecknar skadeståndstalan som rör överträdelser av konkurrensrätten. Det är ofta enbart motparten eller tredje part som förfogar över de bevis som krävs för att styrka en skadeståndstalan, medan käranden ofta inte har tillräcklig kännedom om eller tillgång till dem.

Att tvinga käranden att, till stöd för sin begäran om utlämnande av den bevisning som är nödvändig för att väcka skadeståndstalan, visa att det är mer sannolikt än osannolikt att villkoren för ansvar för en överträdelse av konkurrensrätten är uppfyllda, utgör ett strikt rättsligt krav som på ett otillbörligt sätt kan hindra ett effektivt utövande av rätten till skadestånd. Ett sådant beviskrav är oförenligt med syftet att underlätta skadeståndstalan, eftersom beviskravet är sådant att det gör det praktiskt taget omöjligt eller orimligt svårt för käranden att väcka skadeståndstalan.

Målen med direktiv 2014/104 stöder således tolkningen av begreppet rimligheten i skadeståndsanspråket och av kärandens bevisbörda, enligt vilken käranden, på grundval av uppgifter som rimligen är tillgängliga för honom eller henne, måste övertyga den nationella domstol som prövar begäran om utlämnande av bevis att antagandet att de tre kumulativa villkoren för ansvar för en överträdelse av konkurrensrätten är uppfyllda skäligen kan godtas.

4. Begränsning av utlämnandet av bevis som finns i en konkurrensmyndighets ärendeakt: förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor

Dom av den 30 oktober 2025, FL und KM Baugesellschaft och S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))

"Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Artikel 101 FEUF – Ändamålsenlig verkan – Direktiv 2014/104/EU – Regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Artikel 6.6 och 6.7 – Artikel 7.1 – Direktiv 2019/1/EU – Tilldelning av befogenhet för medlemsstaternas konkurrensmyndigheter för att mer effektivt kontrollera efterlevnaden av konkurrensreglerna och att säkerställa en väl fungerande inre marknad – Artikel 31.3 – Tillämpningsområde – Mekanism för ömsesidigt administrativt och rättsligt bistånd mellan nationella myndigheter – Överföring av ärendeakten från en konkurrensmyndighet till en myndighet som genomför en brottsutredning –

Akten i en brottsutredning har tillförts förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor samt bilagor till dessa – Fråga om personer som är föremål för brottsutredning och andra parter i ett sådant förfarande ska erhålla tillgång till dessa handlingar

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,³⁹ preciserar domstolen skyddet mot utlämnande av förklaringar från företag inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor avseende karteller som de har deltagit i och som har orsakat skada för tredje part.

Domstolen betonar att artikel 31.3 i direktiv 2019/1 ger skydd för förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsförslag, vilket måste säkerställas oberoende av det sammanhang i vilket dessa förklaringar och förlikningsförslag används.

Det framgår särskilt av artikel 31.3 i nämnda direktiv att tillgång till förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor som avgetts inom ramen för den nationella konkurrensmyndighetens verkställighetsförfarande, enligt unionens konkurrensrätt, endast beviljas parter som är föremål för dessa förfaranden och endast för att de ska kunna utöva sin rätt till försvar.

Uttrycket ”parter som är föremål för relevant förfarande” i denna bestämmelse kan emellertid inte förstås så, att det omfattar skadelidande personer som kan väcka skadeståndstalan.

Nämnda bestämmelse skulle således förlora sin betydelse om den nationella rätten inte gav förklaringar inom ramen för eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor ett skydd som är likvärdigt med det skydd som de tillförsäkras enligt unionens konkurrensrätt, efter det att dessa handlingar överlämnats till de straffrättsliga myndigheterna inom ramen för en brottsutredning som dessa myndigheter bedriver, med tillämpning av en mekanism för ömsesidigt administrativt bistånd, och, i synnerhet, om alla parter i detta förfarande, inbegripet skadelidande personer som kan väcka skadeståndstalan, hade tillgång till dessa förklaringar och förlikningsförslag.

Eftersom en sådan tillgång kan undergräva den ändamålsenliga verkan av artikel 31.3 i direktiv 2019/1, kan den inte beviljas andra parter i ett straffrättsligt förfarande än de personer som är föremål för brottsutredning, och i synnerhet inte de personer som lidit skada till följd av den aktuella överträdelsen av konkurrensrätten, vilka begär ersättning för den skada som orsakats av överträdelsen.

Mot bakgrund av det ovan anförda konstatera domstolen att artikel 31.3 i direktiv 2019/1, jämförd med artikel 47 första och andra styckena och artikel 48.2 i stadgan, ska tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning enligt vilken – inom ramen för ett straffrättsligt förfarande som inte avser en överträdelse av konkurrensrätten – rätt att få tillgång till förklaringar inom ramen för

³⁹ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.1, som har rubriken ”Materiellt tillämpningsområde”.

eftergiftsprogrammet och förlikningsinlagor som upprättats inom ramen för ett förfarande vid en nationell konkurrensmyndighet och översänts till nationella straffrättsliga myndigheter, medges andra parter i detta straffrättsliga förfarande, särskilt personer som lidit skada till följd av den berörda överträdelsen av konkurrensrätten, som begär ersättning för den skada som överträdelsen orsakat.

IV. Uppskattning av skadan

Dom av den 16 februari 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Ersättning för skada som orsakats av ett beteende som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF – Beslut av kommissionen i vilket det konstateras samordnade förfaranden avseende fastställande av priser och höjning av bruttopriserna för lastbilar inom det ekonomiska samarbetsområdet (EES) – Nationell processrättslig bestämmelse enligt vilken vardera parten ska bära sina rättegångskostnader vid delvis bifall till talan utom vid rättegångsmissbruk – Medlemsstaternas processrättsliga autonomi – Effektivitetsprincipen och likvärdighetsprincipen – Direktiv 2014/104/EU – Effektivitet och likvärdighet sammanvägda – Artikel 3 – Rätt till full ersättning för skada som lidits – Artikel 11.1 – Solidariskt ansvar för dem som överträtt konkurrensrätten – Artikel 17.1 – Möjlighet för en nationell domstol att uppskatta skadan – Villkor – Det är omöjligt eller orimligt svårt att fastställa skadan – Artikel 22 – Tillämpning i tiden”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,⁴⁰ tolkar domstolen artikel 17.1 i direktiv 2014/14, enligt vilken medlemsstaterna ska säkerställa att de nationella domstolarna, i enlighet med nationella förfaranden, har befogenhet att göra en uppskattning av den skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende, om det fastställs att en kärande har lidit skada, men det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att exakt kvantifiera skadan på grundval av tillgänglig bevisning.

Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida denna bestämmelse ska tolkas så, att en domstols uppskattning av den skada som orsakats av ett konkurrensbegränsande beteende är tillåten under omständigheter där svaranden dels har gett käranden tillgång till upplysningar som svaranden själv har lagt till grund för sitt sakkunnigutlåtande, i syfte att utesluta att det föreligger en ersättningsgill skada, och där skadeståndskravet dels endast riktas mot en av de mottagare av ett beslut i vilket överträdelse av artikel 101 FEUF konstateras, som endast har salufört en del av de produkter som käranden har förvärvat.

⁴⁰ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.1, som har rubriken ”Materiellt tillämpningsområde”. Denna dom presenteras även i avsnitt I.2.3, som har rubriken ”Tidsmässig tillämpning av de bestämmelser i direktivet som bekräftar befintlig rättspraxis”.

Domstolens bedömning

Domstolen inleder med att understryka att artikel 17.1 i direktiv 2014/104 begränsar tillämpningsområdet för domstolens uppskattning av skadan till situationer där det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att kvantifiera skadan när det väl har fastställts att skadan föreligger i förhållande till käranden.

Genom att erinra om att artikel 17.1 i direktiv 2014/104 ingår bland de åtgärder som syftar till att avhjälpa informationsasymmetrin mellan de personer som berörs av ett konkurrensbegränsande beteende och företag som har överträtt konkurrensrätten, påpekar domstolen dessutom att denna åtgärd kan samverka med de övriga korrigerande åtgärder som föreskrivs i direktivet. Nödvändigheten för en domstol att göra en uppskattning av den skada som lidits till följd av ett konkurrensbegränsande beteende kan i synnerhet bero på det resultat som käranden har uppnått till följd av en begäran om bevisning i enlighet med artikel 5.1 första stycket i direktiv 2014/104.

Domstolen preciserar i detta sammanhang att det, på grund av den centrala roll som sistnämnda bestämmelse har inom ramen för direktiv 2014/104, ankommer på den nationella domstolen att, innan den uppskattar skadans storlek, pröva huruvida käranden har använt sig av den. Skulle den omständigheten att det är praktiskt omöjligt att uppskatta skadan bero på sökandens passivitet, ankommer det nämligen inte på den nationella domstolen att sätta sig i dennes ställe eller att avhjälpa bristerna.

De omständigheter som kännetecknar den situation som är aktuell i det nationella målet och som den hänskjutande domstolen har hänvisat till i sina tolkningsfrågor, det vill säga dels att Daimler har tillhandahållit kärandena i det nationella målet de uppgifter som det grundat sig på för att motsäga deras sakkunnigutlåtande, dels att kärandena i det nationella målet har riktat sin talan mot endast en av dem som gjort sig skyldiga till den överträdelse som konstaterats av Europeiska kommissionen, är däremot inte i sig relevanta för bedömningen av huruvida det är tillåtet för den nationella domstolen att göra en uppskattning av skadan i enlighet med artikel 17.1 i direktiv 2014/104. I det sistnämnda avseendet erinrar domstolen bland annat om den princip som slagits fast i rättspraxis, och som bekräftats i artikel 11 i direktiv 2014/104, enligt vilken en överträdelse av konkurrensrätten i princip medför solidariskt ansvar för dem som gjort sig skyldiga till överträdelsen.

V. Preskriptionsregler

Dom av den 22 juni 2022, Volvo och DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrensbegränsande samverkan – Artikel 101 FEUF – Direktiv 2014/104/EU – Artiklarna 10, 17 och 22 – Skadeståndstalan för överträdelser av Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Preskriptionsfrist – Motbevisbar presumtion för skada – Beräkning av den skada som lidits – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Materiella och processuella bestämmelser”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,⁴¹ preciserar domstolen vid sin prövning av den tidsmässiga tillämpligheten av artikel 10 i direktiv 2014/104, i vilken det fastställs preskriptionsregler för väckande av skadeståndstalan avseende överträdelser av konkurrensrätten, de krav som följer av artikel 101 FEUF när det gäller fastställandet av den dag då nationella preskriptionsfrister för skadeståndstalan börjar löpa för överträdelser som upphörde innan direktiv 2014/104 trädde i kraft.

Eftersom direktiv 2014/104 införlivades med den spanska rättsordningen fem månader efter utgången av fristen för införlivande, som fastställts till den 27 december 2016, anser domstolen att det för att avgöra den tidsmässiga tillämpligheten av artikel 10 i direktivet ska prövas huruvida den aktuella situationen hade fullbordats före utgången av fristen för införlivande av nämnda direktiv, eller om den fortsatte att ha rättsverkningar efter utgången av den fristen. Domstolen anser i synnerhet att det ska undersökas huruvida den preskriptionsfrist som är tillämplig på den aktuella situationen hade löpt ut den dag då fristen för att införliva direktiv 2014/104 löpte ut, det vill säga den 27 december 2016, vilket innebär att det ska fastställas vid vilken tidpunkt nämnda preskriptionsfrist började löpa. I den spanska lagstiftning som var i kraft under den aktuella perioden föreskrevs att preskriptionsfristen på ett år började löpa när den skadelidande fått kännedom om de händelser som medför skadeståndsansvar.

Även om det ankommer på den hänskjutande domstolen att fastställa vid vilken tidpunkt RM fick kännedom om detta i förevarande fall, är den skyldig att i möjligaste mån tolka de tillämpliga nationella bestämmelserna mot bakgrund av unionsrätten, och särskilt mot bakgrund av ordalydelsen i och syftet med artikel 101 FEUF.

Domstolen betonar i detta sammanhang att det följer av effektivitetsprincipen att de nationella preskriptionsfristerna avseende en skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätten inte kan börja löpa förrän överträdelserna har upphört och den skadelidande har fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om,

⁴¹ Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.2.1.1, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan”. Den här domen presenteras även i avsnitt I.2.1.3, som har rubriken ”Bestämmelser i vilka det fastställs en motbevisbar presumtion för att det föreligger en skada till följd av en kartell”, och avsnitt I.2.2.2, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar beräkningen av skadan”.

de uppgifter som krävs för att denne ska kunna väcka skadeståndstalan, det vill säga information om förekomsten av en skada, orsakssambandet mellan skadan och överträdelsen samt överträdarens identitet.

Domstolen påpekar att pressmeddelandet om kommissionens beslut – i vilket kartellen konstaterades – vilket offentliggjordes den 19 juli 2016, inte med samma exakthet som sammanfattningen, som offentliggjordes den 6 april 2017, verkar ange de personer som begått överträdelsen, överträdelsens exakta varaktighet och de berörda varorna. För att artikel 101 FEUF ska ges full verkan krävs under dessa omständigheter att preskriptionsfristen för den skadeståndstalan som väckts av RM i förevarande fall ska anses ha börjat löpa från och med den dag då sammanfattningen av kommissionens beslut offentliggjordes.

I den mån detta är fallet, framgår det således att preskriptionsfristen inte hade löpt ut före utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104. Den fortsatte att löpa även efter det att den spanska införlivandelagstiftningen hade trätt i kraft. Domstolen finner således att eftersom den preskriptionsfrist som är tillämplig på RM:s skadeståndstalan enligt äldre bestämmelser inte hade löpt ut före utgången av fristen för införlivande av direktivet, omfattas skadeståndstalan av det tidsmässiga tillämpningsområdet för artikel 10 i nämnda direktiv.

Dom av den 18 april 2024 (stora avdelningen), Heureka Group (Prisjämförelsetjänster online) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 102 FEUF – Effektivitetsprincipen – Skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser – Direktiv 2014/104/EU – För sent införlivande av direktivet – Tillämpning i tiden – Artikel 10 – Preskriptionsfrist – Regler om tidpunkten då fristen börjar löpa (dies a quo) – Upphörande av överträdelsen – Kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan – Offentliggörande i Europeiska unionens officiella tidning av en sammanfattning av Europeiska kommissionens beslut i vilket den konstaterar en överträdelse av konkurrensreglerna – Bindande verkan av ett kommissionsbeslut som ännu inte har blivit slutligt – Preskriptionsfristen ska tillfälligt upphöra att löpa eller avbrytas under kommissionens utredning eller fram till det att beslutet blir slutligt”

I den här domen, i vilken de faktiska omständigheterna har beskrivits ovan,⁴² preciserar domstolen de krav som följer av artikel 102 FEUF och direktiv 2014/104 när det gäller preskriptionsfristen för att väcka en skadeståndstalan för fortlöpande överträdelser av unionens konkurrensregler.

⁴² Vad gäller de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet se avsnitt I.2.1.1, som har rubriken ”Bestämmelser som reglerar preskriptionsfristen för skadeståndstalan”.

För att avgöra huruvida artikel 10 i direktiv 2014/104 var tillämplig i tiden i det nationella målet, prövar domstolen huruvida den aktuella rättsliga situationen hade avslutats före den 27 december 2016 eller om den fortsatte att ha rättsverkningar därefter.

Det ska därför undersökas huruvida den nationella preskriptionstid som är tillämplig i det nationella målet hade löpt ut den 27 december 2016. I detta sammanhang ska hänsyn emellertid tas till att de tillämpliga nationella preskriptionsreglerna, även före utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104, måste iakttas principerna om likvärdighet och effektivitet och inte undergräva den fulla verkan av artikel 102 FEUF.

Den fulla verkan av artikel 102 FEUF, och särskilt den ändamålsenliga verkan av det däri stadgade förbudet, kräver att de nationella preskriptionsfrister som är tillämpliga på en skadeståndstalan för överträdelser av denna artikel inte börjar löpa förrän den skadelidande har fått kännedom om, eller rimligtvis kan förväntas ha fått kännedom om de uppgifter som är nödvändiga för att väcka skadeståndstalan.

Även om det ankommer på den hänskjutande domstolen att i förevarande fall fastställa vid vilken tidpunkt Heureka fick kännedom om dessa uppgifter, anser domstolen emellertid att det är lämpligt att påpeka att denna tidpunkt för kännedom i princip sammanfaller med dagen för offentliggörandet i *Europeiska unionens officiella tidning* av sammanfattningen av kommissionens beslut om fastställande av en överträdelse, oberoende av om det har blivit slutligt eller inte.

Domstolen preciserar dessutom att artikel 102 FEUF och effektivitetsprincipen kräver att preskriptionstiden tillfälligt ska upphöra att löpa eller avbrytas under kommissionens utredning. Enligt denna artikel och denna princip krävs det däremot inte att preskriptionsfristen tillfälligt upphör att löpa ända fram till den tidpunkt då kommissionens beslut blir slutligt. En skadelidande kan nämligen, till stöd för sin skadeståndstalan, stödja sig på konstateranden i ett kommissionsbeslut som inte har blivit slutligt, eftersom detta beslut har bindande verkan så länge det inte har ogiltigförklarats.

Mot bakgrund av det ovanstående konstaterar domstolen att nationella preskriptionsregler, så som de som är aktuella i det nationella målet, enligt vilka preskriptionsfristen på tre år börjar löpa oberoende och särskilt för varje delskada som uppkommit till följd av en överträdelse av artikel 102 FEUF, från och med den tidpunkt då den skadelidande fick kännedom om eller rimligen kan anses ha fått kännedom om att han eller hon har lidit en delskada, och om identiteten hos den person som är skyldig att ersätta skadan, utan att det är nödvändigt att den skadelidande har fått kännedom om att det aktuella beteendet utgör en överträdelse av konkurrensreglerna, och enligt vilken denna frist inte kan tillfälligt upphöra att löpa eller avbrytas under kommissionens utredning av en sådan överträdelse, inte är förenliga med vare sig artikel 102 FEUF eller effektivitetsprincipen i den del de i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten att begära ersättning för den skada som lidits på grund av denna överträdelse.

Det är följaktligen genom att bortse från de delar av dessa preskriptionsregler som är oförenliga med artikel 102 FEUF och som är oförenliga med effektivitetsprincipen som det ska undersökas huruvida den preskriptionsfrist som fastställts i nationell rätt, och som var tillämplig i det nationella målet fram till den 27 december 2016, hade löpt ut vid utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104, närmare bestämt detta datum.

Härvidlag framgår det av kommissionens beslut, i vilket det konstaterades att Google missbrukat sin dominerande ställning, att denna överträdelse ännu inte hade upphört när beslutet antogs, det vill säga den 27 juni 2017. Härav följer att vid utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104 hade preskriptionsfristen inte bara ännu inte löpt ut utan den hade inte ens börjat löpa.

Eftersom situationen i det nationella målet inte hade avslutats före utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104, är artikel 10 i det direktivet tillämplig i tiden (*ratione temporis*). Domstolen konstaterar att det dessutom framgår av den klara ordalydelsen i nämnda artikel 10.2 och 10.4 att sådana regler även är oförenliga med denna bestämmelse. Domstolen konstaterar, bland annat, att nämnda artikel 10.4 numera kräver att det tillfälliga avbrottet av preskriptionsfristen till följd av en konkurrensmyndighets åtgärd i syfte att undersöka eller ingripa mot den överträdelse av konkurrensrätten som skadeståndstalan avser, ska upphöra tidigast ett år efter det att beslutet om fastställande av denna överträdelse har blivit slutligt eller förfarandet har avslutats på annat sätt. Denna bestämmelse går därmed således längre än de krav som följer av artikel 102 FEUF och av effektivitetsprincipen.

Dom av den 4 september 2025, Nissan Iberia (C-21/24, [EU:C:2025:659](#))

"Begäran om förhandsavgörande – Artikel 101 FEUF – Effektivitetsprincipen – Skadeståndstalan för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser – Preskriptionsfrist – Fastställande av tidpunkten då preskriptionsfristen börjar löpa (dies a quo) – Kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan – Offentliggörande på en nationell konkurrensmyndighets webbplats av dess beslut, genom vilket en överträdelse av konkurrensreglerna fastställs – Bindande verkan av en nationell konkurrensmyndighets beslut som ännu inte har vunnit laga kraft – Preskriptionsfristen upphör tillfälligt att löpa eller avbryts – Vilandeförklaring av målet vid den domstol som ska pröva en skadeståndstalan – Direktiv 2014/104/EU – Artikel 10 – Tillämplighet i tiden"

I den här domen om förhandsavgörande anger domstolen dels de krav som följer av artikel 101 FEUF när det gäller fastställande av tidpunkten då nationella preskriptionsfrister börjar löpa för väckande av skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätten som begåtts före ikraftträdandet av direktiv 2014/104. Den behandlar vidare den tidpunkt för preskriptionsfristens början som föreskrivs i artikel 10 i direktiv 2014/104.

La Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (Nationella marknads- och konkurrensmyndigheten, Spanien) (nedan kallad CNMC) meddelade år 2015 ett beslut

vari myndigheten slog fast att flera företag, däribland Nissan Iberia SA, hade gjort sig skyldiga till överträdelser av artikel 101 FEUF och de spanska konkurrensrättsliga reglerna. Ett pressmeddelande angående beslutet publicerades den 28 juli 2015 på CNMC:s webbplats. Den 15 september 2015 publicerades beslutet i dess helhet på denna webbplats.

De företag – däribland Nissan – som ansågs ha gjort sig skyldiga till den påtalade överträdelsen överklagade CNMC:s beslut och yrkade att det skulle upphävas. Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) fastställde dock, under år 2021, beslutet såvitt gäller Nissan.

I mars 2023 väckte CP en talan om skadestånd vid Juzgado de lo Mercantil nº 1 Zaragoza (Handelsdomstol nr 1 i Zaragoza, Spanien) och yrkade att Nissan skulle förpliktas att ersätta den skada som denne ansåg sig ha orsakats genom att köpa ett fordon för ett pris som påverkats av den av CNMC konstaterade överträdelsen.

Nissan gjorde i sitt svaromål gällande att skadeståndstalan var preskriberad.

Handelsdomstol nr 1 i Zaragoza påpekar härvidlag att de preskriptionsfrister som gäller för talan om skadestånd på grund av överträdelser av konkurrensreglerna enligt nationell rätt inte kan börja löpa förrän den aktuella överträdelsen har upphört och den skadelidande fått, eller rimligtvis borde ha fått, kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan.

I de fall överträdelsen har fastställts i beslut av CNMC anser den hänskjutande domstolen att de skadelidande fått kännedom om dessa uppgifter vid tidpunkten för CNMC:s besluts offentliggörande på myndighetens webbplats, oavsett om beslutet har vunnit laga kraft eller inte. Enligt denna tolkning är den skadeståndstalan som CP i det aktuella fallet har väckt preskriberad.

Handelsdomstol nr 1 i Zaragoza framhåller dock att det i nationell rättspraxis också finns en ståndpunkt enligt vilken den preskriptionsfrist som gäller för talan om skadestånd på grund av konkurrensbegränsande beteenden, som fastslagits genom beslut av CNMC, vilket överklagats med yrkande om upphävande, först anses börja löpa vid den tidpunkt då beslutet, efter överprövning i domstol, vinner laga kraft.

Handelsdomstol nr 1 i Zaragoza har mot bakgrund av detta ställt tre frågor som i huvudsak syftar till att få klarhet i huruvida artikel 101 FEUF, läst mot bakgrund av effektivitetsprincipen, och, i förekommande fall, artikel 10.2 i direktiv 2014/104,⁴³ utgör hinder för en nationell lagstiftning som, såsom den tolkats av de behöriga nationella domstolarna, beträffande fastställandet av den tidpunkt då den preskriptionsfrist som gäller för skadeståndstalan på grund av överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser, som väcks efter det att den nationella konkurrensmyndigheten genom

⁴³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (EUT L 349, 2014, s. 1).

ett beslut har fastställt att en överträdelse av dessa bestämmelser har ägt rum, börjar löpa, innebär att personer som anser sig ha lidit skada kan anses ha fått kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka en skadeståndstalan innan detta beslut vinner laga kraft.

Domstolens bedömning

Domstolen prövar först om artikel 10 i direktiv 2014/104, med avseende på förhållandena i det nationella målet, är tillämplig i tiden. I punkt 2 i denna artikel föreskrivs att de preskriptionsfrister som gäller för talan om skadestånd på grund av överträdelser av konkurrensrätten inte börjar löpa förrän den aktuella överträdelsen har upphört och den skadelidande fått, eller rimligtvis bör anses ha fått, kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan.

För att avgöra om denna bestämmelse är tillämplig i det nationella målet tar domstolen ställning till om den nationella preskriptionsfrist som gäller för den av CP väckta talan om skadestånd hade löpt ut vid utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104, det vill säga den 27 december 2016.

I detta hänseende understryker domstolen att en nationell lagstiftning, som fastställer från vilken dag preskriptionsfristen för skadeståndstalan på grund av överträdelser av konkurrensrätten börjar löpa, preskriptionsfristens längd och villkoren för att förklara att preskriptionsfristen tillfälligt upphör att löpa eller avbryts, till och med innan fristen för införlivande av direktiv 2014/104 har löpt ut måste anpassas till konkurrenslagstiftningens särdrag och målet att göra det möjligt för berörda personer att göra gällande sina rättigheter enligt densamma, för att inte helt undergräva den fulla verkan av artiklarna 101 och 102 FEUF.

Domstolen framhåller också att den ändamålsenliga verkan av det förbud som stadgas i artikel 101.1 FEUF skulle undergrävas om inte var och en kunde begära ersättning för en skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten. Var och en har således rätt att begära ersättning för uppkommen skada när det finns ett orsakssamband mellan skadan och en kartell eller något annat förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF.

I enlighet med rättspraxis skulle utövandet av rätten att kräva ersättning i praktiken omöjliggöras eller bli orimligt svår att utöva om preskriptionsfristerna började löpa innan överträdelsen har upphört och den skadelidande inte fått, eller inte rimligen kan anses ha fått, kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka en skadeståndstalan, vilka inbegriper förekomsten av en överträdelse av konkurrensrätten, förekomsten av en skada, orsakssambandet mellan denna skada och överträdelsen samt överträdarens identitet.

I det hänseendet framgår det av de förklaringar som den hänskjutande domstolen har lämnat att ett beslut av CNMC, varigenom en överträdelse av konkurrensreglerna fastställs och vars giltighet har ifrågasatts genom att rättsmedel tillgripits, inte är

bindande för den domstol som ska pröva en skadeståndstalan som väckts efter att beslutet fattats. Den person som lidit skada på grund av den aktuella överträdelsen kan således inte med framgång åberopa detta beslut till stöd för skadeståndstalan. Härav följer – eftersom den domstol som ska pröva en skadeståndstalan är bunden av bedömningen av förekomsten av den aktuella överträdelsen endast om beslutet har vunnit laga kraft – att den skadelidande rimligen inte kan anses ha fått kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka talan förrän CNMC:s beslut har vunnit laga kraft efter överprövning i domstol. Den preskriptionsfrist som gäller för den skadelidandes talan om skadestånd kan därför inte börja löpa före den dag då detta beslut vinner laga kraft.

Domstolen framhåller också att kravet på att ha fått kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka skadeståndstalan efter ett beslut av en nationell konkurrensmyndighet, inte bara innebär att detta beslut ska ha vunnit laga kraft utan också att de uppgifter som följer av det lagakraftvunna beslutet har gjorts offentliga på ett lämpligt sätt. Den dom varigenom den nationella konkurrensmyndighetens beslut slutligt fastställs ska med hänsyn till detta officiellt ha gjorts offentlig, vara fritt tillgänglig för den breda allmänheten och dagen för offentliggörandet tydligt framgå av denna.

Mot denna bakgrund erinrar domstolen om att CP väckte sin skadeståndstalan i det nationella målet i mars månad 2023 efter ett beslut från CNMC, som såvitt gäller Nissan hade vunnit laga kraft efter ett avgörande i Tribunal Supremo. Eftersom denna dom inte meddelades förrän år 2021 kan det rimligen antas att den preskriptionsfrist som gäller för den av CP väckta talan om skadestånd, vid utgången av fristen för införlivande av direktiv 2014/104, det vill säga den 27 december 2016, inte bara ännu inte hade löpt ut, utan att den inte ens hade börjat löpa.

Härefter gör domstolen bedömningen att innehållet i artikel 10.2 i direktiv 2014/104, beträffande fastställandet av den tidpunkt från vilken preskriptionsfristen börjar löpa, i allt väsentligt avspeglar dess rättspraxis i fråga om artiklarna 101 och 102 FEUF och effektivitetsprincipen.

Domstolen konstaterar således att övervägandena i fråga om tidpunkten för preskriptionsfristens början såvitt gäller skadeståndstalan på grund av överträdelser av konkurrensreglerna begångna innan direktiv 2014/104 trädde i kraft även är tillämpliga på tolkningen av artikel 10.2 i direktivet.

Med beaktande av detta besvarar domstolen de ställda frågorna på det sättet att artikel 101 FEUF, läst mot bakgrund av effektivitetsprincipen, och artikel 10.2 i direktiv 2014/104, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som, såsom den tolkats av de behöriga nationella domstolarna, beträffande fastställandet av den tidpunkt då den preskriptionsfrist som gäller för skadeståndstalan på grund av överträdelser av konkurrensrättsliga bestämmelser, som väcks efter det att den nationella konkurrensmyndigheten genom ett beslut har fastställt att en överträdelse av dessa bestämmelser har ägt rum, börjar löpa, innebär att personer som anser sig ha

lidit skada kan anses ha fått kännedom om de uppgifter som krävs för att kunna väcka en skadeståndstalan innan detta beslut vinner laga kraft.

VI. Villkor för att utöva rätten att begära ersättning vid nationell domstol – Iakttagande av likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen

Dom av den 28 januari 2025 (stora avdelningen), ASG 2 (C-253/23, [EU:C:2025:40](#))

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Artikel 101 FEUF – Direktiv 2014/104/EU – Skadestånd vid överträdelse av konkurrensrätten – Artikel 2 led 4 – Begreppet skadestånd – Artikel 3.1 – Rätt till full ersättning för den skada som lidits – Överföring av skadeståndsfordringar till en tillhandahållare av juridiska tjänster – Nationell rätt som inte erkänner talerätten för en sådan tillhandahållare vad gäller att väcka grupptalan för att driva in dessa fordringar – Artikel 4 – Effektivitetsprincipen – Artikel 47 första stycket i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Rätt till ett effektivt domstolsskydd”

Vad gäller villkoren för utövande av rätten att väcka skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätten erinrar domstolen om att förutsatt att dessa inte regleras av direktiv 2014/104 ankommer det på medlemsstaterna att fastställa dem med iakttagande av likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen.

År 2009 antog den tyska konkurrensmyndigheten ett beslut om åtaganden avseende bland annat delstaten Nordrhein-Westfalen, som rörde en priskartell inom sektorn för rundvirke.

Ett antal sågverk i Tyskland, Belgien och Luxemburg ansåg sig ha lidit skada till följd av den aktuella kartellen och överlät sin rätt till ersättning till en tillhandahållare av juridiska tjänster, som väckte en grupptalan om skadestånd vid Landgericht Dortmund (Regionala domstolen i Dortmund, Tyskland) i eget namn men för deras räkning. Enligt en tolkning i rättspraxis av den tillämpliga tyska lagstiftningen är en sådan grupptalan emellertid inte tillåten på området för ersättning för skada som orsakats av en påstådd överträdelse av konkurrensrätten.

Den hänskjutande domstolen anser emellertid att en grupptalan avseende indrivning är det enda rättsmedel i tysk rätt som gör det möjligt att säkerställa ett effektivt genomförande av rätten till ersättning i kartellmål.

I detta sammanhang har den hänskjutande domstolen ställt tre tolkningsfrågor för att få klarhet i huruvida nationell rätt, i konkurrensrättsliga tvister, kan utesluta en grupptalan avseende indrivning när avsaknaden av ett likvärdigt rättsmedel i praktiken gör det

omöjligt eller orimligt svårt att väcka skadeståndstalan, särskilt för skador av ringa värde men som berör ett stort antal personer.

Domstolens bedömning

Domstolen prövar om unionsrätten utgör hinder för en tolkning av en nationell lagstiftning som innebär att personer som påstår sig ha lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten hindras från att överlåta sin rätt till ersättning till en tillhandahållare av juridiska tjänster så att denne genom sammanföring ska kunna göra dessa anspråk gällande inom ramen för en "självständig" skadeståndstalan, det vill säga en skadeståndstalan som inte följer på ett slutligt och bindande beslut, bland annat vad gäller fastställandet av de faktiska omständigheterna, från en konkurrensmyndighet som konstaterar en sådan överträdelse (en så kallad *stand-alone*-talan).

Domstolen konstaterar att direktiv 2014/104 inte innehåller någon skyldighet för medlemsstaterna att införa en mekanism för en sådan grupptalan avseende indrivning som den som är aktuell i det nationella målet. Direktivet reglerar inte heller villkoren för giltigheten av den skadelidandes överlåtelse, till förmån för en sådan grupptalan, av rätten till ersättning för skada som orsakats av en överträdelse av konkurrensrätten. Såväl införandet av en sådan mekanism som villkoren för giltigheten av en sådan överlåtelse omfattas följaktligen av villkoren för utövandet av denna rätt till skadestånd, vilka inte regleras i direktiv 2014/104, utan omfattas av varje medlemsstats interna rättsordning, med iakttagande av likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen.

I förevarande fall hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida det är förenligt med effektivitetsprincipen och rätten till ett effektivt domstolsskydd att i rättspraxis tolka den nationella lagstiftningen på så sätt att den utgör hinder för personer som anser sig ha lidit skada till följd av en överträdelse av konkurrensrätten att väcka grupptalan avseende indrivning.

Domstolen konstaterar härvid att en tolkning av tysk rätt som utesluter en gemensam talan om återkrav för en skada som uppkommit till följd av en överträdelse av konkurrensrätten endast strider mot unionsrätten om den hänskjutande domstolen skulle komma fram till, för det första, att övriga kollektiva mekanismer i den nationella rätten inte gör det möjligt att på ett effektivt sätt göra gällande rätten till ersättning för personer som lidit skada och, för det andra, att de villkor för att väcka individuell talan som föreskrivs i den nationella rätten gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva denna rätt till ersättning och således utgör ett åsidosättande av deras rätt till ett effektivt domstolsskydd.

Domstolen preciserar emellertid att de rättegångskostnader som är förenade med en individuell skadeståndstalan inte i sig räcker för att dra slutsatsen att det i praktiken skulle bli omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till ersättning inom ramen för en sådan talan. För att komma fram till denna slutsats måste den hänskjutande domstolen nämligen identifiera de konkreta omständigheter i nationell rätt som utgör hinder för att väcka en individuell talan.

Domstolen tillägger att om den hänskjutande domstolen konstaterar att en grupptalan avseende indrivning i det nationella målet skulle vara det enda rättsmedel genom vilket de berörda sågverken på ett effektivt sätt kunde göra gällande sin rätt till ersättning, påverkar inte detta tillämpningen av nationella bestämmelser som reglerar den verksamhet som bedrivs av tillhandahållare av sådana juridiska tjänster, bland annat i syfte att säkerställa kvaliteten på dessa tjänster och att ersättningen till sådana leverantörer är objektiv och proportionerlig, samt att förhindra intressekonflikter och förfarandemissbruk.

Vad slutligen gäller följderna av den hänskjutande domstolens eventuella konstaterande att de ifrågavarande nationella bestämmelserna är oförenliga med rätten till ett effektivt domstolsskydd, måste den hänskjutande domstolen först, med beaktande av den nationella rätten i dess helhet och med tillämpning av de tolkningsmetoder som är erkända i denna rätt, avgöra huruvida det är möjligt för den att tolka de relevanta bestämmelserna på ett sätt som är förenligt med unionsrättens krav, utan att för den skull tolka dessa bestämmelser *contra legem*. Det är endast om det inte är möjligt att göra en tolkning som är förenlig med unionsrätten som den hänskjutande domstolen är skyldig att underlåta att tillämpa dessa bestämmelser.

EUROPEISKA UNIONENS
DOMSTOL

Direktoratet för forskning och dokumentation

Mars 2026